

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: **«Напрями підвищення якості освітніх послуг на
прикладі мистецької освіти»**

Виконала: студентка магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування

Козіна Вікторія Юріївна

(прізвище імя та по-батькові)

Керівник:

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та
ініціали)

Рецензент:

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та
ініціали)

Хмельницький – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ СФЕРИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ.....	8
1.1. Мистецька освіта як різновид освітніх послуг.....	8
1.2. Якість освітніх послуг як головна умова конкурентоспроможності української системи освіти.....	12
РОЗДІЛ 2 ВПЛИВ ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА НА ЯКІСТЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ.....	18
2.1. Особливості державної політики в сфері мистецької освіти.....	18
2.2. Атестація педагогічних працівників закладів освіти сфери культури як складова забезпечення якості культурно-мистецької освіти.....	26
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ.....	36
3.1. Забезпечення цілісності функціонування системи мистецької освіти..	36
3.2. Вдосконалення механізму проведення атестації.....	42
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
ДОДАТКИ	59
Додаток А	60
Додаток Б	68
Додаток В	73

ВСТУП

Актуальність теми. Реформування мистецької освітньої галузі на сучасному етапі розвитку України потребує вироблення нових стратегій, підходів, переосмислення та вдосконалення вже існуючих, перевірених часом і досвідом, систем мистецької освіти. Реформа децентралізації вимагає нового розуміння місця мистецьких шкіл у сучасних культурно-освітніх просторах та викликає побоювання щодо знищення мережі. Початкова мистецька освіта в Україні ставить завдання осучаснення, зміни стандартів діяльності, актуалізації змісту, а також реформування функцій управління на всіх рівнях. Головним питанням постає забезпечення якості мистецьких освітніх послуг як головна умова конкурентоспроможності а, можливо, і існування системи взагалі. Найперше цього потребують музичні, художні, хореографічні, хорові та інші мистецькі школи, які наразі несуть в собі спадщину радянської системи освіти і потребують осучаснення змісту та підходів до надання освітніх послуг. І кожний новий виток розвитку повинен мати належне наукове обґрунтування змін.

Економічна теорія, що останні десятиріччя панувала у вітчизняній і світовій управлінських системах, концентрувала увагу переважно на матеріально-речових аспектах, надаючи їм значення основи суспільного розвитку. Та досвід багатьох країн засвідчив, що економічне зростання не гарантує задоволення основних матеріальних потреб більшості населення, не створює сприятливого соціально-духовного клімату, не вирішує проблеми екології, культури, освіти, особистої безпеки і суспільної моралі, таким чином не забезпечує покращення якості життя. Орієнтиром економічного та соціального розвитку є розв'язання проблем життєдіяльності людини, соціальних груп, суспільства в цілому. Тобто основним завданням державного управління стає покращення добробуту населення як доміанти якості його життя, що в умовах розвитку сучасного суспільства полягає у забезпеченні законодавчих, організаційних, економічних та інших умов для існування. Таким чином формується концепція сучасної сервісної держави як такої, що надає послуги громадянину окремо та суспільству в цілому.

Реформування мистецької освітньої галузі – це відповідь на суспільний запит, адже саме мистецька освіта забезпечує якість людського капіталу, який є основою економічного розвитку країни.

Обраний напрям дослідження тісно пов'язаний з появою цілої низки законодавчих документів, що регулюють діяльність у мистецькій сфері. Початком реформування освітньої галузі в Україні стало прийняття 5 вересня 2017 року Закону України «Про освіту» [44]. Прийняті зміни до Закону України «Про позашкільну освіту» [46], «Концепція сучасної мистецької школи» [37], «Положення про мистецьку школу» [40], затвердження типових освітніх програм елементарного та середнього (базового) підрівнів початкової мистецької освіти [52], «Про затвердження Положення про [39]. 29 квітня 2021 року прийнятий Закон України № 1432-IX «Про внесення змін до Закону України "Про культуру" щодо загальних засад надання населенню культурних послуг» [34], в якому серед культурних послуг зазначена й мистецька освіта. Значних змін зазнало «Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури», яке удосконалено наказом «Про внесення змін до наказу Міністерства культури України від 12.07.2018 № 628» [35]. Поява вищезазначених нормативно-правових актів, що регламентують роботу закладів мистецької освіти в умовах модернізації освітнього процесу в Україні вимагає нових підходів до функціонування системи.

Проблематика змісту початкової та профільної мистецької освіти в мистецьких закладах освіти є питанням малодослідженим. Окремі аспекти розвитку системи початкової мистецької освіти розглядали такі сучасні українські науковці, як Т. Благова, В. Добровольська, О. Волинська, А. Король, С. Липська, А. Литвиненко, О. Попик, Т. Турчин, Р. Шмагал та інші [9,10,15], котрі, однак, не аналізували змісту початкової мистецької освіти в сучасних мистецьких школах. Важливими для розуміння мистецько-освітніх процесів у дитячих мистецьких школах є наукові роботи С. М. Волкова [3-5], який вважав початкову мистецьку освіту невід'ємним елементом трирівневої системи мистецької освіти України.

Розглядалися питання фахової підготовки викладачів сфери мистецької освіти. Розробленню педагогічних умов організації освітнього процесу присвятили свої праці Т. Гуцан, Н. Духаніна, Т. Каминіна, В. Кухаренко, В. Стасюк, Є. Хриков, О. Федорова та інші [22, 24-26].

Більш ґрунтовно вивчалися особливості професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти. Ці проблеми висвітлені в наукових працях А. Алексюк, О. Глузман, С. Гончаренко, В. Козаков, О. Макаренко, В. Нагаєв, Н. Ничкало, В. Панченко, В. Семиченко, С. Сисоєва та інші [23, 30]. Проблемі професійного становлення майбутнього викладача останні роки присвятили наукові дослідження у галузі філософії освіти В. Андрущенко, Г. Васянович, Б. Гершунський, І. Зязюн, М. Кісіль, В. Кремень, В. Луговий, П. Саух. Психологічні аспекти професійного формування майбутнього викладача досліджували Г. Балл, І. Бех, М. Дяченко, С. Максименко, В. Моргун, О. Науменко, В. Рибалка [51].

Однак питання трансформації змісту початкової мистецької освіти в мистецьких освітніх закладах України часів незалежності та проблем, які із цим пов'язані, залишаються малодослідженими та невирішеними.

Мета та завдання роботи. Основна мета магістерської роботи полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства України та практики його реалізації здійснити аналіз сучасного стану та реального прогресу в розробці змісту початкової мистецької освіти, відповідності вимогам сьогодення в сфері надання освітніх послуг та сучасним технічним можливостям. Формування нової культурної реальності, окреслення перспектив розвитку вітчизняної соціокультурної сфери, в якій доведеться функціонувати системі мистецької освіти, потребує вироблення нових стратегій, сучасних підходів, переосмислення та вдосконалення вже існуючих, перевірених часом і досвідом, систем мистецької освіти.

Згідно з поставленою метою сформульовано такі завдання дослідження:

- провести аналіз мистецької освіти та сучасному стану її якості;
- аналіз нормативно-правової бази закладів мистецької освіти;

- дослідити механізми проведення атестації педагогічних працівників
- дати характеристику особливостям змін положень про проходження атестації;
- з'ясувати сучасний стан якості мистецьких освітніх послуг;
- визначити проблемні питання в механізмі проведення процедури атестації;
- запропонувати шляхи вдосконалення окремих нормативно-правових актів, які регулюють організацію та проведення атестації.

Об'єкт дослідження є мистецька освіта як конкурентоспроможна послуга.

Предметом дослідження обрано особливості формування державної політики в сфері мистецької освіти загалом та вплив атестації педагогічних працівників на якість надання освітніх послуг.

Формування нової культурної реальності потребує сучасного всебічного та прогностичного погляду на перспективи розвитку вітчизняної соціокультурної сфери, в якій доведеться функціонувати системі мистецької освіти. Це, у свою чергу, потребує вироблення нових стратегій, сучасних підходів, переосмислення та вдосконалення вже існуючих, перевірених часом і досвідом, систем мистецької освіти.

У роботі також розглянуто деякі питання реформування мистецької освіти в умовах трансформації українського суспільства. Проаналізовано чинники, котрі визначають перспективи розвитку мистецької освітньої системи України. Визначено фактори, що впливають на підвищення конкурентоздатності мистецької освіти, приділено увагу становленню стандартів якості освіти та проблемам української системи мистецької освіти в досягненні цих стандартів [36]. Визначено завдання для підвищення якості освітніх послуг сфери мистецтв як головної умови конкурентоспроможності вітчизняної системи освіти.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети та визначених завдань дослідження. Обґрунтованість і достовірність одержаних результатів базується на використанні системи

загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання. Провідним методом дослідження є діалектичний. За допомогою законів та категорій діалектики визначено сутність і зміст мистецької освіти. Використання законів формальної логіки та таких її методів, як індукція і дедукція, аналіз і синтез, дало змогу визначити шлях наукового пошуку від загального до часткового і, відповідно сформував структурно-логічну схему магістерської роботи, виявити властивості та ознаки питання, яке досліджується, синтезуючи останні, створити загальне уявлення про його зміст, що відображено у сформульованих поняттях «мистецька освіта», «атестаційний процес». За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат дослідження. З-поміж загальнонаукових методів використано системний метод, який дав змогу визначити проблемні питання у сфері мистецької освіти України, та надати їх законодавчо-правову характеристику. За допомогою структурного та функціонального методів досліджено взаємозалежність ефективності проходження атестації і якості освітніх послуг у сфері мистецтв. Системно-структурний метод було застосовано при дослідженні організаційних процедури проходження атестації педагогічними працівниками. З-поміж спеціально-наукових методів використано формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий, соціологічний, які дали змогу визначити, проаналізувати та порівняти умови проходження атестації за нормативами 2018 року та 2021 року. Соціологічні методи використано для узагальнення статистичних даних, аналізу іншої емпіричної інформації (розділи 2, 3).

Нормативною основою роботи є: Конституція України, чинне законодавство України, підзаконні акти, що регулюють діяльність закладів освіти сфери культури. В роботі використано актуальну політико-правову публіцистику та довідкові видання з цих питань. Емпіричну базу дослідження становлять статистичні та інші матеріали, що характеризують діяльність мистецьких закладів освіти.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ СФЕРИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

1.1. Мистецька освіта як різновид освітніх послуг

Початок третього тисячоліття характеризується глобалізацією суспільного розвитку, зближенням націй, народів, держав, переходом людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, високих економіко-технологічних укладів, які значною мірою базуються на освітньо-інтелектуальному потенціалі населення. Водночас загострюється конкуренція регіонів, націй, держав, окремих громадян. Це зумовлює докорінну зміну підходів до освіти, освітньої політики в цілому та мистецької освіти зокрема. Саме останні роки все більше характерним стає розуміння того, що мистецька освіта не може надалі залишатися у сфері відокремленої галузевої чи відомчої політики, розглядатися як витратне соціальне благо та безповоротна стаття видатків, а є умовою розвитку, відтак набуває статусу загальнонаціональної стратегії. З огляду на вагомі суспільно-політичні зрушення в нашому суспільстві, входження до європейського освітнього простору, вітчизняна культурно мистецька освіта очікує значних трансформаційних змін.

Сучасне розуміння демократичної держави полягає в тому, що не громадяни служать державі, а вона є організацією на службі в суспільства. Це означає, що держава не управляє громадянами, а надає їм управлінські послуги, тобто виконує різноманітні дії, спрямовані на створення умов для реалізації ними своїх прав та свобод [1]. Підкреслення сервісного характеру сучасної демократичної держави є вихідним пунктом теорії публічних послуг та адміністративної реформи в Україні [20].

Проблема актуальності мистецької освіти, її ролі в системі професійно-педагогічної підготовки розглядається в небагатьох сучасних

наукових дослідженнях. Обґрунтування теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх учителів до викладання мистецьких дисциплін та естетичного виховання учнів репрезентують О. Дем'янчук, С. Коновець, Л. Масол, О. Отич, В. Орлов, Г. Падалка, О. Рудницька, Н. Сидорчук, О. Хижна, Г. Шевченко, Б. Юсов. Зарубіжний досвід професійної підготовки вчителів у галузі мистецької освіти висвітлюється в наукових працях Н. Абашкіної, С. Бобракова, Т. Гордієнко, Ю. Кіщенко, Н. Мукан, Г. Ніколаї, О. Олексюка, Н. Попович, А. Соколової, Т. Харченко. Висвітлення проблем упровадження нововведень у процесі професійної підготовки майбутніх учителів у галузі мистецької освіти стали предметом дослідження Н. Белявіна, М. Букача, М. Дергача, П. Ніколаєнка, М. Пічура, Ю. Ростовської, Т. Турчин, О. Хомік, О. Чайковської, І. Шевченко.

Питання медіаосвіти, формування медіакомпетентності особистості стають сьогодні найбільш актуальними, тому перебувають у центрі уваги значної кількості досліджень. Вагомий внесок зробили О. Волошенюк, Н. Духаніна, Т. Іванова, Л. Найдьонова, О. Олексюк, Г. Онкович, Н. Рижих, А. Сулім, О. Федоров, І. Чемерис та інші [53].

За останні роки в Україні значно розширився спектр досліджень з питань розвитку здібностей, зокрема музичних за допомогою використання різних методів, форм, засобів навчання та виховання. Сутність музичнопедагогічних здібностей учителя музики (А. Гольденвейзер, О. Ростовський та інші). Питання розвитку музичних здібностей висвітлювались у працях вітчизняних музикознавців (О. Ільченко, С. Савшинський, О. Олексюк, О. Ростовський) і зарубіжних Е. Віллємс (E. Willems), Г. Кьонінг (H. Köning), В. Хеккер (V. Häcker), Т. Ціген (T. Ziehen), Р. Коуел (Collwell R.), Р. Де Гарман (De Yarman R.).

В Україні переважно досліджується система надання освітніх послуг у системі вищої освіти. Особливостям професійної підготовки фахівців у системі вищої освіти приділили увагу в своїх наукових працях А. Алексюк, О. Глузман, С. Гончаренко, В. Козаков, О. Макаренко, В. Нагаєв, Н.

Ничкало, В. Панченко, В. Семиченко, С. Сисоєва. Проблеми професійного становлення майбутнього викладача присвятили наукові дослідження у галузі філософії освіти

В. Андрущенко, Г. Васянович, Б. Гершунський, І. Зязюн, М. Кісіль, В. Кремень, В. Луговий, П. Саух. Психологічні засади професійного формування майбутнього педагога досліджували Г. Балл, І. Бех, М. Дяченко, С. Максименко, В. Моргун, О. Науменко, В. Рибалка.

Лише поодинокі праці стосуються проблематики початкової та профільної мистецької освіти. Зокрема, В.І.Шилова пропонує теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми вдосконалення державного регулювання ринку освітніх послуг в Україні [54]. Автор дає таке визначення: “освітня послуга є комплексом цілеспрямованих дій юридичної або фізичної особи, результати яких виражаються в корисному ефекті, що задовольняє освітні, наукові і виховні потреби іншої юридичної або фізичної особи”, і вважає освітню послугу особливим видом товару, який створюється в освітній галузі й володіє споживчою вартістю, задовольняє освітні потреби особи, суспільства і держави.

Але виникає дилема: освіта – це діяльність чи освіта – це послуга. Світова організація торгівлі, прийнявши у 1994 році Генеральну угоду з торгівлі та послуг, визначила освіту саме як послугу. Але суперечки з цього питання не припинились. Прихильники однієї сторони вважають, що освіта повинна бути (і сьогодні є) суспільним благом, на зразок охорони правопорядку або пенсійного забезпечення, надавачем послуг якої є держава, а споживачем – здобувач освіти. Ефективна система освіти в даному випадку розуміється як розвиток людських ресурсів, а проблеми суспільства пов’язуються з недосконалістю і низькою якістю освіти та культури. Тому держава має відігравати активну роль у розвитку освіти. Інша сторона вважає, що освіту необхідно перевести на відкритий ринок послуг, зробивши реальним замовником здобувача освіти в особі його законних представників. Аргументами для такої позиції є побудова масової освіти за адміністративно-командним принципом: знання примусово “розподіляються” за програмами і стандартами.

Аналіз нормативно-правової бази закладів мистецької освіти дає змогу зробити висновок, що процес навчання у відповідних закладах має основні ознаки адміністративних послуг, які сформульовані в Методичних рекомендаціях щодо підготовки інформації про надання адміністративних послуг [38] (Табл.1)

Таблиця 1 Порівняльний аналіз основних ознак мистецької освіти як освітньої послуги

Основні ознаки послуг	Основні ознаки навчання в мистецьких закладах освіти
Повноваження щодо їх надання закріплені законом і нормативно-правовим актом за органом влади	Повноваження щодо його здійснення закріплені законом і нормативно-правовим актом за органом влади – МОН
Надання будь-якої послуги завжди передуює звернення (заява) фізичної або юридичної особи до державного органу	Батьки звертаються до школи із заявою про зарахування на навчання їхньої дитини
Замовник послуги може вільно отримати інформацію та консультацію щодо умов її надання	Інформація про навчання відкрита на сайтах, в соціальних мережах, статутних документах
Відповідно до закону особа має право вимагати від органу влади розгляду свого звернення (заяви)	Відповідно до закону особа має право вимагати від органу влади розгляду свого звернення (заяви)
Результатом розгляду заяви є владне рішення державного органу (адміністративний акт), у якому зазначено конкретного адресата (споживача цієї послуги)	Результатом розгляду заяви батьків є владне рішення державного органу (адміністративний акт), у якому зазначено конкретного адресата (споживача цієї послуги) – наказ про зарахування та наказ про видачу Свідоцтва

Ціла низка законів, що регулюють діяльність у мистецькій сфері, з'явилась останніми роками. 29 квітня 2021 року прийнятий документ

«Про внесення змін до Закону України "Про культуру" [42] щодо загальних засад надання населенню культурних послуг», в якому серед культурних послуг зазначена й мистецька освіта.

В законодавчих документах з освітньої політики сфери мистецтв останні роки значно чіткіше окреслюються терміни базових понять, зміст і часові межі змін в мистецькій освіті, та водночас їх імплементація і дотримання систематично порушуються. Тому старе й скасоване нерідко співіснує з новим і чинним.

Крім того, системний моніторинг якості освіти майже не здійснюється, відтак об'єктивних даних для державного управління розвитком галузі бракує. За великої кількості законодавчих напрацювань, масштаби, темпи і глибина перетворень в освітній сфері відчутно не задовольняють потреби держави, громади, особистості.

Сучасна соціокультурна реальність висуває нові виклики. Дедалі активніше прогресує нова світова концепція територіального, соціального й економічного розвитку, яка на перший план сучасної інноваційної економіки ставить культурні ресурси та творчість. Культура і творчість таким чином стають головними рушіями та ресурсами розвитку креативної економіки.

Мистецтво, як складова культури, впливає на свідомість народу й збагачує духовність суспільства. Його природа – це творча діяльність, в якій втілюються прагнення людини змінювати світ на краще.

1.2. Якість освітніх послуг як головна умова конкурентоспроможності української системи освіти

На сучасному етапі розвитку сучасної економіки при наданні послуг, зокрема і освітніх, особлива увага приділяється вирішенню проблем конкурентоспроможності. Досягнення високого рівня конкурентоспроможності будь-якої сфери неможливе без докладання праці освічених керівників та самих працівників. Тому, все більшого розвитку

набуває дослідження проблеми конкурентоспроможності закладів освіти, в контексті оцінки якості освітніх послуг.

На сьогодні українська культурно-мистецька освіта є однією з небагатьох галузей, вільно конвертованих в світовому освітньому і професійному просторах. Реалізуючи дипломи при виїзді за кордон, фахівці, які здобули відповідну освіту в українських мистецьких вишах, затребувані в європейських університетах, консерваторіях, коледжах, мистецьких колективах. Це є показником достатньо високого рівня конкурентоспроможності української мистецької освіти, а відповідно і її якості. Амбітною видається ціль утримуватись на високому рівні конкурентоспроможності. Та для цього необхідний постійний розвиток, оновлення і удосконалення.

Світовий досвід свідчить, що жодну із поставлених цілей управління в будь-якій сфері діяльності неможливо реалізувати без зацікавленості самих працівників в вирішенні поставлених цілей. Адже, «кадри вирішують все». Процеси формування ринкового середовища в Україні обумовлюють постійне загострення конкуренції, яка охоплює не тільки виробничу, але й інші сфери, зокрема, освітню. Ситуація на вітчизняному ринку якісних освітніх послуг з кожним роком стає все більш напруженою. На рівні з питаннями забезпеченості педагогічними кадрами, особливо в сільській місцевості, низькій престижності професії, гостро постають питання: старіння матеріально-технічної бази мистецьких шкіл, дорого вартість навчання, і, як наслідок – закриття шкіл територіальними громадами в умовах децентралізації [32]. На державному рівні вирішуються питання мінімізації витрат на заклади освіти, які не забезпечені відповідним рівнем педагогічних працівників, матеріально-технічними засобами навчання та інше.

Конкурентоспроможність в освіті – це здатність надавати високоякісні освітні послуги для задоволення потреб суспільства. На конкурентоспроможність мистецьких шкіл впливає низка чинників, які можна визначити як внутрішні, зовнішні та чинники безпосереднього оточення. Внутрішні чинники характеризуються кадровим потенціалом

мистецької школи, організаційним, інформаційним, інноваційним потенціалом, станом матеріально-технічної бази, здатністю працівників адаптуватись до конкурентних умов.

До зовнішніх чинників відносяться: соціально-демографічні, економічні, технологічні, політико-правові, міжнародні, культурні.

До чинників безпосереднього оточення належать наявність конкуренції та задоволеність споживачів.

Якість праці в будь-якій сфері залежить від кількості, якості засобів праці та освітньо-кваліфікаційного рівня працівників та безпосередньо впливає на конкурентоспроможність.

Особливо гостро стоїть питання наявності або забезпечення педагогічними працівниками закладів початкової мистецької освіти – мистецьких шкіл. (Рис. 1.1)

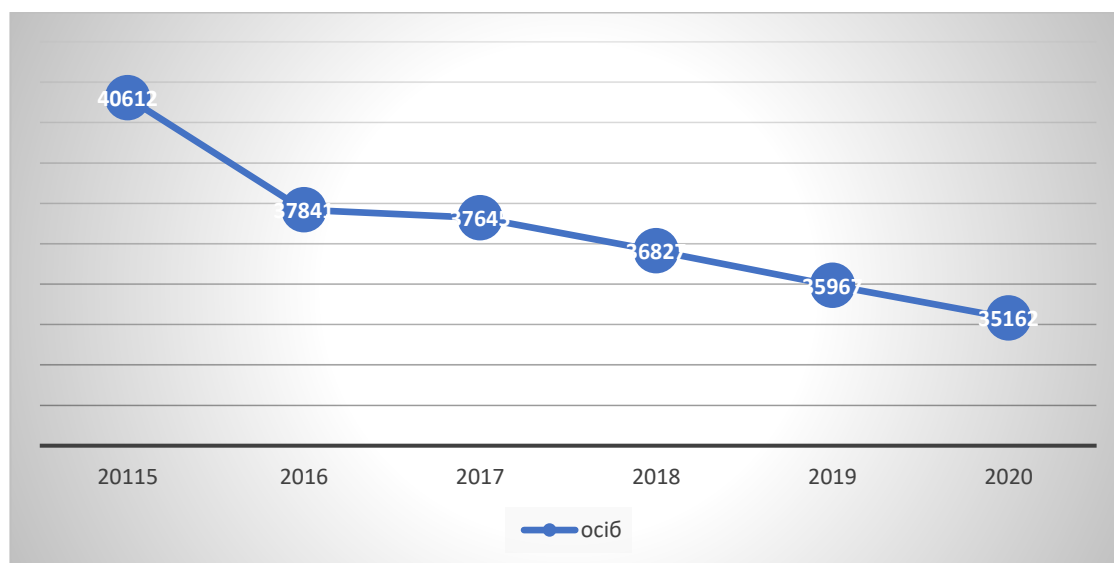

Рисунок 1.1 Чисельність педагогічних працівників у закладах мистецької освіти усіх форм власності 2015–2020 рр.

Меншає з кожним роком відсоток молодих спеціалістів. Можливо, тому, що на рівні коледжів воно часто вирішується формально – присвоєнням відповідної кваліфікації випускнику. Але цей випускник далеко не завжди пов’язує своє майбутнє з викладанням у школі

Дуже багато питань накопичилося до змісту початкової мистецької освіти, кадрового забезпечення, а надто – соціальної функції, яку мають

виконувати мистецькі школи, передусім, для свого самозахисту і збереження в умовах реформи децентралізації [29].

Аналіз наведених статистичних даних показує, що в мистецько-освітньому середовищі вже давно назріла необхідність змін.

Ще у 2010-2011 роках Міністерством культури було проведене перше спеціалізоване соціологічне дослідження, метою якого було вивчення ставлення батьків учнів, керівників мистецьких шкіл та управлінців у сфері культури до функцій мистецьких шкіл та організації освітнього процесу в них. Найбільш показовими були висновки дослідження щодо бажаних моделей організації освітнього процесу в мистецьких школах, ставлення до типових навчальних планів, можливості батьків учнів та колективів шкіл впливати на вибір навчальних предметів, а також мети навчання дітей в школах з точки зору батьків і призначення школи з точки зору директорів [15,24].

Було з'ясовано, що більшість батьків вбачають функцію мистецької школи в тому, щоб передусім формувати гармонійну, естетично розвинену особистість дитини, розвивати її мистецькі здібності. Закладати в учнях корисні практичні навички у певному виді мистецтва для батьків є вторинним, а третьою за актуальністю метою для батьків є здобуття початкової професійної освіти в галузі мистецтва для подальшої роботи в цій сфері.

Натомість керівництво мистецьких шкіл висловило переконання, що школа передусім повинна формувати в здобувачів освіти виконавські навички, надавати початкову професійну мистецьку освіту, а предмети для вивчення в школі має обирати сама школа [9].

Зазначене дослідження показало, що в мистецько-освітньому середовищі ще десять років тому назрівала необхідність змін. Проведені у подальших роках різні соціологічні опитування керівників та педагогічних працівників шкіл України показали, що більше половини учасників опитування відчували необхідність змін у роботі мистецьких шкіл, необхідності модернізації змісту початкової мистецької освіти і розширення функцій мистецьких шкіл. Майже третина опитаних вважали,

що назріла потреба розроблення концепції нової мистецької школи відповідно до сучасних потреб, адже саме на етапі навчання в мистецькій школі відбувається формування і розвиток цілісної особистості, що впливає із художньо-образної природи мистецтва, а також із притаманної мистецтву опори на емоційну сферу людини, що зумовлює утворення її життєвих цінностей через мистецтво.

Тому в сучасних умовах трансформації суспільства основним завданням держави стає модернізація освітньої галузі у сфері мистецтв. Гостро постає питання необхідності оновлення в Україні системи мистецької освіти, здатної надавати якісно новий рівень освітніх послуг для забезпечення нарощення освітнього потенціалу суспільства.

За чверть століття незалежності України зміст масової початкової мистецької освіти в мистецьких школах залишився консервативним як з точки зору методології, так і з точки зору репертуару в навчальних програмах. На сьогодні відсутній реальний прогрес в розробці сучасного змісту початкової мистецької освіти, відчувається невідповідність вимогам сьогодення в сфері надання освітніх послуг та сучасним технічним можливостям.

Підсумовуючи аналіз сучасного стану мистецької освіти, хочеться ще раз зазначити, що успадкована з радянських часів система мистецьких шкіл потребує оновлення підходів до організації їх роботи і наділення її новими змістами, гостро постає питання реформування законодавчого забезпечення діяльності мистецьких шкіл, створення для них нових законодавчих інструментів.

На законодавчому рівні дилема «освіта як діяльність чи освіта як послуга» вирішена на користь другого твердження. Та функціонування мистецької освіти на сучасному етапі реформування залишається «між двох вогнів», що значно гальмує розвиток системи у відповідності до вимог часу.

Конкурентоспроможність мистецьких шкіл обумовлюється престижністю, особливостями навчання, рівнем державного фінансування,

попитом серед громадськості, які забезпечують переваги навчальних закладів.

Конкурентоспроможність мистецьких шкіл є головним показником ефективності їх функціонування, при цьому показниками якості мистецької освіти є:

- особисті досягнення здобувачів освіти і педагогічних працівників;
- результати вдосконалення освітньої системи, освітнього процесу;
- досягнення школи;
- рівень впливу роботи мистецьких шкіл на суспільство;
- соціальна ефективність діяльності мистецьких шкіл.

Отже, одним зі шляхів, який дозволить мистецькій освіті зберегти позиції в конкурентній боротьбі на ринку освітніх послуг є досягнення цілей підвищення якості освітніх продуктів. Від якості освіти залежить якість життя кожного громадянина, його майбутнє, оскільки сфера освіти має важливий вплив на культурні та соціально-економічні процеси.

РОЗДІЛ 2.

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА НА ЯКІСТЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

2.1. Особливості державної політики в сфері мистецької освіти

Мистецтво, як складова культури, впливає на свідомість народу й збагачує духовність суспільства. Його природа – це творча діяльність, в якій втілюються прагнення людини змінювати світ на краще.

Історично народ України створював свій неповторний культурний простір з традиціями й ознаками властивими суспільству європейської держави. Яскравим прикладом є культура Київської Русі з її хоровими школами, архітектурою й писемністю.

Видатне місце у процесі становлення й розвитку національного культурного середовища займала мистецька освіта. Після тривалих часів імперських поневолень та заборон усього українського, на початку ХХ сторіччя, розпочалось формування української національної мистецької школи та утворення мистецьких осередків. Українська мистецька школа найбільш активно розвивалася в часи національно-визвольної боротьби та коротких періодів незалежності країни. Гальмівним в творчості українських митців став період радянської доби, коли мистецтво й мистецька освіта стали елементом ідеології нової держави, що призвело до втрати національної свідомості митця і неповторності українського мистецтва. Планова система радянської школи створила безліч програм і методик, які і сьогодні широко використовуються в освітньому процесі, перетворюючи унікальність і неповторність творчої особистості в інструмент пропаганди цінностей певної державної системи. Застиглий академізм, в якому немає місця для свободи творчості, прогресивних ідей, сучасних реалій українського суспільства не може бути основою мистецької освіти громадян вільної європейської держави. Сучасна мистецька школа має бути середовищем для розвитку вільної творчої особистості, гарантувати право на розвиток

талантів та відродження національної свідомості митця і суспільства загалом [16].

Сьогодні існують різні точки зору щодо головного призначення мистецької школи. У законодавстві це призначення завжди було визначене як «естетичне виховання дітей», в той час, коли типові навчальні плани та програми були і є орієнтовані на підготовку до подальшого здобуття мистецької професії.

Таким чином сучасна мистецька школа знову потребує відповіді на питання, для чого вона існує. І ця відповідь має бути зрозумілою і прийнятною як для суспільства, так і для учня.

На практиці існує конфлікт між тим, що школа пропонує, та тим, що від неї очікують споживачі мистецько-освітніх послуг. Це відбувається через відсутність чіткого розуміння цілей та бажаних результатів здобуття початкової мистецької освіти. Як наслідок – нестабільність контингенту учнів у мистецьких школах, відсутність мотивації до навчання мистецтву.

Традиційна система мистецьких шкіл тяжіє до кастовості, яка нетерпима до зовнішніх впливів, є закритою, працює виключно на самозбереження шляхом самоізоляції. Архаїчна мистецька школа існує сама для себе, сама для себе є цінністю. Звідси – проблеми зі ставленням до цієї системи у громадян та місцевої влади, як наслідок – загроза реорганізації, укрупнення, закриття мистецьких шкіл. При цьому для суб'єктів мистецько-освітньої діяльності все ще характерне автократичне мислення, успадковане від суспільства тоталітарного періоду, яке не дає педагогічному колективу можливості усвідомити власну відповідальність за результати освітньої діяльності школи та власні сили здійснювати якісні зміни для її розвитку в межах автономії, наданої сучасними законодавчо-нормативними актами.

У старій школі відсутня гнучка система використання програм здобуття початкової мистецької освіти, які були б орієнтовані на потреби і здібності учня: різні строки та темп навчання, цілі здобуття кожним конкретним учнем цієї освіти. Як наслідок – значний відсів здобувачів освіти після початкового або середнього етапу навчання. Окрім того,

навчання в мистецькій школі орієнтоване передусім на процес формування виконавських навичок, що не повністю відповідає комплексному формуванню в учня освітніх компетентностей. Тому сучасна мистецька школа потребує оновлення змісту своєї діяльності, спрямування її на розширення вибору індивідуальних навчальних траєкторій учнів, який в нинішніх умовах можливий виключно в рамках технічних вимог до виконання навчальної програми (репертуар, техніки тощо).

Саме тому серед керівників та педагогічних працівників зростає занепокоєння щодо подальшої долі мистецьких шкіл.

Зі свого боку, держава захищає інтереси культурно-мистецької освіти. Зокрема, провадиться робота щодо визначення змісту вищої освіти за спеціальностями галузі культури і мистецтва для забезпечення нерозривності ланок мистецької освіти та зв'язків з професійною сферою. Культурно-мистецька освіта включена до проекту пріоритетних напрямів діяльності Кабінету Міністрів України.

З 2017 року Міністерство культури, молоді та спорту України розпочало оновлення змісту початкової мистецької освіти. Так, на виконання вимог реформи сфери освіти, що розпочалася в Україні з 2015 року, та в терміни визначені законами, було напрацьовано ряд стратегічних документів, серед яких:

- «Концепція сучасної мистецької школи»;
- «Положення про мистецьку школу»;
- «Типові освітні програми елементарного та середнього (базового) підрівнів початкової мистецької освіти»;
- «Про затвердження Положення про мистецький ліцей».

У Законі України «Про освіту», змінах до Законів «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту» [45] та «Про позашкільну освіту» [46] вперше визначено статус спеціалізованої мистецької освіти, закладів мистецької освіти та умов мистецько-освітньої діяльності. Нове освітнє законодавство нарешті визнає специфіку мистецької освіти в Україні та надає їй стимули для підвищення якості, розвитку, популяризації.

Значних змін зазнало «Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури» [33].

Особливим досягненням є запровадження у вищій освіті ступеню доктора мистецтва як основи підготовки науково-педагогічних кадрів, які розвивають національну виконавську школу в кожному виді академічного мистецтва.

Міністерством було розроблено норми щодо мистецької освіти та ініційовано їх включення до Закону України «Про освіту», прийнятого 5 вересня 2017 року. Такі норми визначають мистецьку освіту як спеціалізований вид освіти, який має особливі умови реалізації, встановлює пов'язаність між собою її ланок, взаємозалежність рівнів і наступність її здобуття в процесі підготовки професійних митців. У законі передбачено визначення особливих умов акредитації освітніх програм мистецької освіти, ліцензування та акредитації закладів мистецької освіти, вимоги до педагогічних працівників. Таким чином, в освітньому законодавстві закріплена єдність галузевої системи освіти, основною ланкою якої є початкова мистецька освіта.

Важливим етапом реформи стало запровадження декількох підрівнів початкової мистецької освіти, а саме: елементарного, середнього (базового) та поглибленого. Якщо раніше повний курс початкової мистецької освіти складав вісім років, то, згідно вимогам Закону України «Про освіту», початкова мистецька освіта поділяється на такі підрівні:

елементарний, стандартною тривалістю 4 роки, що завершується з паралельним здобуттям початкової загальної середньої освіти;

базовий (середній), стандартною тривалістю 4 - 5 років, що завершується з паралельним здобуттям базової загальної середньої освіти;

поглиблений, стандартною тривалістю 2 роки, що завершується з паралельним здобуттям повної загальної середньої освіти.

В свою чергу, базовий (середній) підрівень початкової мистецької освіти також має два спрямування, а саме:

- загальне мистецьке спрямування, метою якого є формування теоретичних і практичних компетентностей для соціалізації та самореалізації здобувача в обраному виді мистецтва;

- початкове професійне спрямування – формування поглиблених теоретичних і практичних компетентностей, необхідних для продовження здобуття фахової передвищої або вищої мистецької освіти.

Таким розподіл дає можливість закінчення курсу навчання на будь-якому підрівні та отримання відповідного свідоцтва.

У грудні 2019 року Кабінетом Міністрів України створено Державне агентство України з питань мистецтв і Державне агентство України з питань мистецької освіти які в травні 2020 року трансформовані у Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти (Держмистецтв) [8].

Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти - центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері мистецтв та спеціалізованої мистецької освіти, основними завданнями якого є реалізація державної політики у сфері мистецтв та спеціалізованої мистецької освіти та внесення на розгляд Міністра культури та інформаційної політики України пропозицій щодо формування державної політики у сфері мистецтв та спеціалізованої мистецької освіти.

Реформа мистецької освіти в Україні, яка відбувається з 2017 року, викликає багато дискусій з боку викладачів, директорів, учнів, службовців [6,7,14]. Іноді розпалюються війни у соціальних сітках і навіть виходять на сторінки офіційних видань. Процес триває понад 5 років, змінюються документи, які, на жаль, мало впливають на зміни системи в якісному розумінні.

Разом з Держмистецтв створено Державний науково – методичний центр змісту культурно – мистецької освіти, який впроваджує вищеназвану реформу. На офіційному сайті установи зазначена одна зі стратегічних цілей: «Розвиток людського капіталу». Це амбітна мета, враховуючи, що держава має нарешті відповісти на питання «Якого громадянина ми бажаємо виховати»? Для цього необхідне зрозуміння того, які механізми

для цього ми маємо використовувати, формуємо ми особистість та умови для вільного творчого самовираження чи виховуємо «середньостатистичного громадянина», який має підпадати під стандарти, індикатори тощо.

Окрім цього, враховуючи реформування галузі освіти загалом, а також процеси децентралізації [48], попри економічні та політичні кризи, Міністерство культури та інформаційної політики України шукає і пропонує ті механізми, які дали б можливість зберегти унікальну систему мистецьких шкіл, а також збільшити кількість закладів освіти а також кількість громадян України, які здобувають початкову мистецьку освіту.

(Рис 2.1)

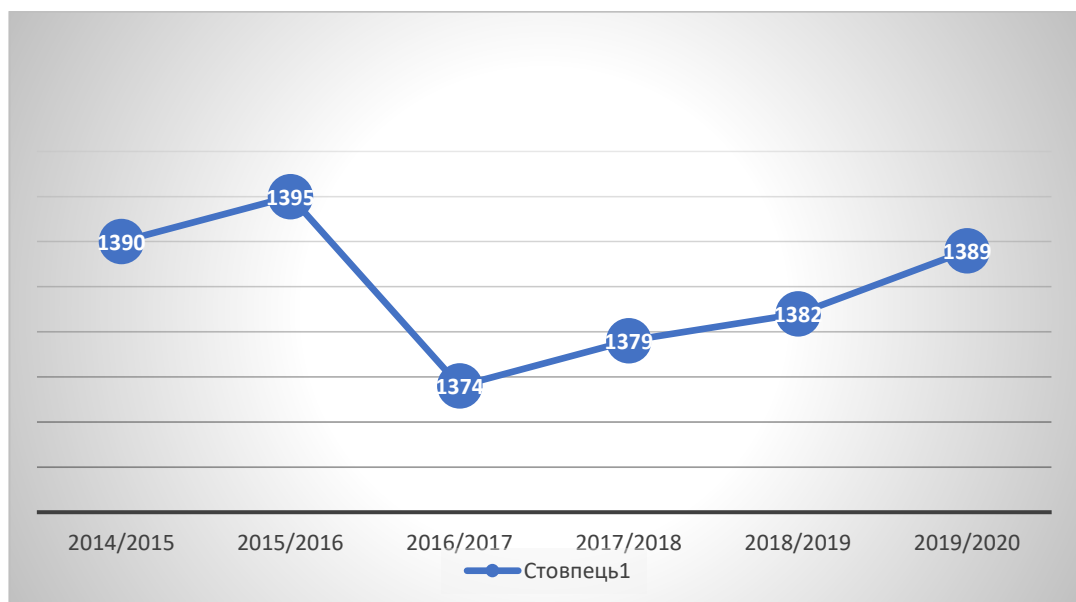

Рисунок 2.1 Динаміка кількості закладів системи мистецької освіти усіх форм власності у 2015–2020 рр.

Зокрема, на даний час Міністерство культури та інформаційної політики України та Держмистецтв розробляє мінімальні стандарти забезпечення послугами з початкової мистецької освіти за місцем проживання. Так, планом заходів Міністерства із запровадження децентралізації передбачено розроблення таких стандартів, а також підготовка пропозицій щодо компенсації вартості навчання пільгових категорій громадян у мистецьких школах та розробка системи контролю за повнотою та якістю надання цих послуг.

Однак громадський резонанс щодо планів подальшого функціонування мистецьких шкіл, який спирається на термін «реформування початкової мистецької освіти», потребує роз'яснення та уточнення щодо конкретних змін.

Міністерство культури та інформаційної політики України розробляє мінімальні стандарти забезпечення послугами мистецької освіти. Стандарти – не тільки відповідь на питання де мають бути мистецькі школи, але й питання, якими вони мають бути: обов'язково функціонувати обидва типи початкової мистецької освіти – початкова професійна освіта для тих, хто збирається вступати до мистецьких освітніх закладів вищого рівня, та загальномистецька підготовка для тих, хто просто прагне розвиватися.

Відтепер вибір форми організації освітнього процесу здійснюється кожною школою окремо. У цьому полягає суть академічної автономії закладу, що є революційним досягненням реформування мистецької освіти.

Позитивним кроком у модернізації правової бази став Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про культуру” щодо загальних засад надання населенню культурних послуг» від 29 квітня 2021 року, суть якого полягає у введенні у правове поле понять «культурна послуга», «мінімальні стандарти забезпечення населення культурними послугами», «центр культурних послуг», запровадженні механізмів моніторингу та оцінювання реалізації державної політики у сфері культури, перегляді пріоритетів державної культурної політики, визначенні повноважень органів державної влади, спрямованих на впровадження реформи забезпечення населення культурними послугами, зокрема щодо прийняття необхідних для реалізації реформи підзаконних актів.

«Культурні послуги мають бути доступні всім жителям України без виключень. Тому мета Міністра культури та інформаційної політики України – надати можливості для цього. Незалежно від того, чи це місто або маленьке село. Даний закон – поштовх для розвитку або трансформації існуючих культурних закладів і убезпечення їх від нераціональної

ліквідації. А також крок до впровадження центрів культурних послуг в місцях, що цього потребують» – прокоментував прийняття закону Міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко.

Документ передбачає гарантії від необґрунтованого закриття закладів культури в умовах адміністративно-територіальної реформи.

Проект пройшов громадські обговорення та чисельні погодження із Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України», Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація об'єднаних територіальних громад», Всеукраїнською асоціацією громад, Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Асоціація сільських, селищних рад та об'єднаних громад України», Всеукраїнською асоціацією органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» [17].

Закон також впроваджує поняття "центр культурних послуг". Вони, як стверджується в документі, покликані замінити застарілі палаци культури і стати осередками культурного життя громад.

Прогнозується, що реалізація положень Закону матиме віддалений вплив на розвиток регіонів, підвищення спроможності територіальних громад, рівень зайнятості населення, оскільки передбачає можливість оптимізації мережі закладів культури, модернізації культурної інфраструктури відповідно до потреб конкретної громади, раціонального використання ресурсного потенціалу.

Так, оптимізація базової мережі закладів культури може призвести до зміни істотних умов праці працівників неефективних закладів культури або до їх звільнення, у той час як модернізація культурної інфраструктури на базовому рівні створює умови для надання культурних послуг, що відповідають визначеним критеріям доступності та якості, попит на кваліфіковані кадри та, відповідно, сприяє працевлаштуванню працівників культури, які готові працювати в новому форматі. Найголовніше – збереження робочих місць.

Оптимізація мережі закладів культури, модернізація культурної інфраструктури дає змогу задовольнити культурні права та потреби споживачів.

На додаток впроваджувана реформа сприяє модернізації культурної інфраструктури відповідно до потреб конкретної громади, раціональному використанню ресурсного потенціалу та, відповідно, задоволенню громади роботою її представницьких органів, що забезпечить останнім електоральні симпатії.

2.2. Атестація педагогічних працівників закладів освіти сфери культури як складова забезпечення якості культурно-мистецької освіти

Прийняття нового Закону України «Про освіту», внесення суттєвих змін до Закону України «Про позашкільну освіту», інших нормативно-правових актів, що регламентують роботу закладів мистецької освіти в умовах модернізації освітнього процесу в Україні вимагають нових підходів до організації роботи педагогічних працівників. Основою стає готовність сучасного педагогічного працівника вміти працювати в умовах реалій сьогодення, вибору освітніх та навчальних програм, педагогічної позиції, змісту, форм навчання (особливо гостро постало питання дистанційного навчання в умовах пандемії), побудови індивідуальних освітніх траєкторій для кожного здобувача початкової мистецької освіти (у тому числі і в питаннях інклюзивного навчання) тощо.

Важливим етапом діяльності педагогічних працівників, який стимулює їх до поповнення свого досвіду, стає атестація, яка має скеровувати дії педагога до представлення індивідуальних досягнень, демонстрації кращих професійних умінь, навичок та компетентностей, підвищення якості освіти.

Згідно статті 50 Закону України «Про освіту» атестація — це система заходів, спрямованих на всебічне комплексне оцінювання педагогічної

діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюються кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

Наказом Міністерства культури, молоді та спорту України від 12.07.2018 року № 628 «Питання атестації педагогічних працівників закладів (установ) освіти в сфері культури» (далі – Положення) у системі запроваджено нові підходи до атестації педагогічних працівників. І вже у 2019 році атестація педагогічних працівників мистецьких шкіл проходила по новому. Розробити принципово новий механізм атестації педагогічних працівників закладів освіти сфери культури Мінкультури змусили численні апеляційні скарги щодо упередженого та необ'єктивного оцінювання педагогів під час атестації, яке виникало внаслідок нечітких критеріїв попереднього Положення [27].

Таким чином, головною метою оновлення Положення про атестацію педагогічних працівників мистецьких шкіл стали об'єктивні вимірювані критерії оцінювання якості роботи педагогічних працівників. Оцінювання роботи педагогічного працівника стало здійснюватись за об'єктивними критеріями, які дали змогу враховувати усі аспекти його педагогічної, творчої, методичної та організаційної діяльності, спрямованої на якісне виконання освітніх програм, які включають вивчення: рівня здобуття учнями відповідних компетентностей; ступеню зацікавленості учнів та їх задоволеності освітнім і творчим процесом у школі; динаміки розвитку творчих здібностей конкретного учня відповідно до його можливостей, розкриття його особистого творчого потенціалу; психологічного клімату у взаємовідносинах учнів та педагогічних працівників; рівня задоволення потреб учня щодо творчої самореалізації та самовираження. Нове Положення про атестацію наділило педагогічних працівників правом самостійно готувати атестаційні документи та подавати їх безпосередньо до атестаційних комісій (Додаток А).

Важливим питанням в процедурі атестації стали зміни в суб'єктах оформлення атестаційних документів. Було запроваджено новий документ самостійного оцінювання педагогічних досягнень – листок самоаналізу. На

відміну від характеристики, яку раніше надавав керівник закладу, відтепер лист самоаналізу педагогічний працівник заповнює особисто, де сам висвітлює свої накопичені в міжатестаційний період досягнення відповідно до визначених критеріїв. Адже робота педагогічного працівника незалежно має оцінюватися на основі об'єктивного, прозорого, неупередженого визначення рівня педагогічної майстерності з урахуванням результатів його роботи. Тому це допомагає педагогічному працівнику самостійно визначати, чи достатньо в нього відповідних досягнень для успішного проходження атестації, та окреслити для себе вектори самовдосконалення. Таке нововведення спрямоване на підсилення незалежності педагогічного працівника, який атестується, і на його захист від суб'єктивізму керівництва. А це, в свою чергу, покликано зменшити число конфліктів під час атестації та більш об'єктивне оцінювання досягнень кожного педагогічного працівника.

Однак, ніщо не стоїть на місці і за останні роки з'явилися нові акти законодавства, які вимагають приведення окремих норм зазначеного положення у відповідність до них. Зокрема, це:

набуття чинності законами України «Про фахову передвищу освіту» та «Про повну загальну середню освіту», де змінено назви закладів спеціалізованої мистецької освіти (фахових мистецьких коледжів та мистецьких ліцеїв);

введення в дію постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», яким визначені правила організації проходження підвищення кваліфікації та вимоги для його обсягу для різних категорій педагогічних працівників;

створення Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти (Держмистецтв) як центрального органу виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері мистецької освіти.

Застосування Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури у 2018-2020 роках виявило деякі

питання, які потребували уточнення або врегулювання, а подекуди спрощення атестаційної процедури.

Це стосується і занепокоєння педагогічних працівників, які ще не проходили атестацію за новими критеріями, щодо застосування допоміжних матеріалів для підготовки документів до атестації (так званих шаблонів в форматі Excel (Додаток Б)), адже переважну більшість в мистецьких закладах освіти складають педагогічні працівники старшого віку(більш як 25% - пенсіонери), і опрацювання шаблонів та електронних документів, вираховування відсотків, оціночних балів для них виявилось проблематичним. (Рис. 2.2, 2.3).

Рисунок 2.2 Вік працюючих педагогічних працівників

Особливої критики з боку професійної спільноти зазнали і чисельні довідки, які необхідно було збирати педагогічним працівникам для підтвердження своїх досягнень та обсяги роботи під час проведення атестаційних процедур.

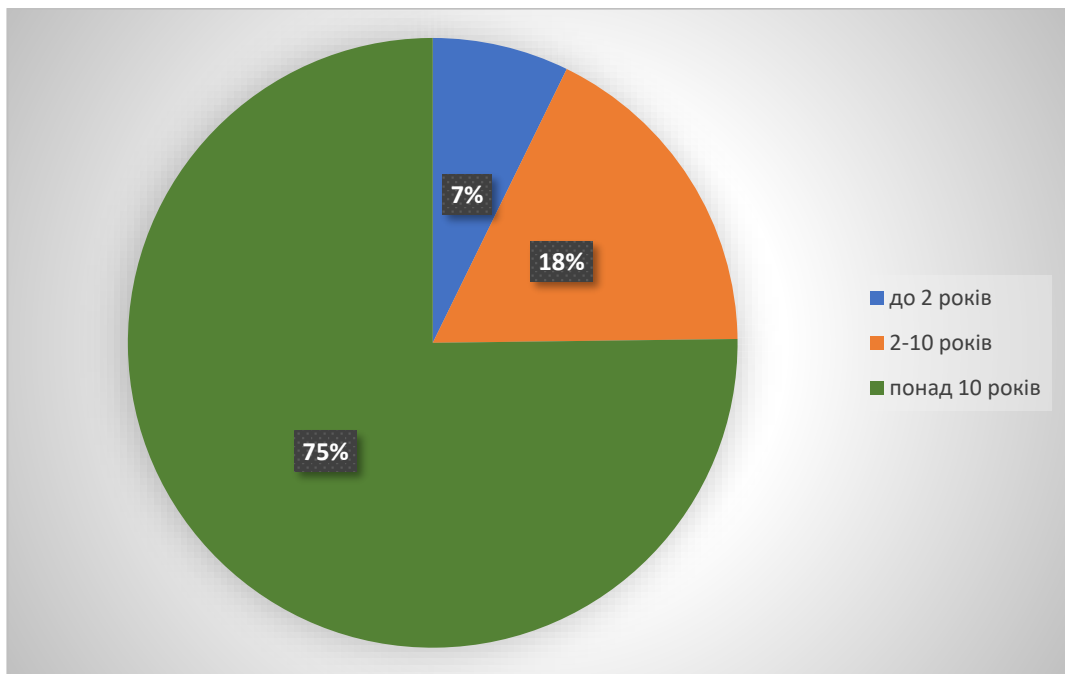

Рисунок 2.3 Стаж працюючих педагогічних працівників

Викликали складнощі і окремі норми Положення, наприклад, визначення Атестаційними комісіями Департаментів культури областей відповідності працівника займаній посаді, що суперечить нормам Кодексу законів про працю України (згідно з абзацом другим статті 28, абзацом першим статті 40 Кодексу законів про працю України визначення відповідності працівника займаній посаді має відбуватися виключно за місцем основної роботи власником (засновником мистецької школи) або уповноваженим ним органом), критерії та обов'язкові мінімальні результативні показники роботи педагогічних працівників, які враховувались при підтвердженні, присвоєнні кваліфікаційних категорій.

Також дискусійною була необхідність педагогічним працівникам проходити атестацію окремо в кожному закладі, де вони працюють на однакових посадах за сумісництвом, а не за основним місцем роботи, як це було раніше. Така норма суперечила абзацу сьомому частини першої статті 12 Закону України «Про професійний розвиток працівників».

Закон «Про освіту» говорить нам, що педагогічним працівникам гарантується вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників.

Таким чином, кожен педагогічний працівник може самостійно обирати форми навчання, програми і навчальні заклади. При цьому є можливість вільно обирати види (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та форми (інституційна, дуальна, на робочому місці (на виробництві) підвищення кваліфікації. Тому норма, яка зобов'язувала педагогічного працівника пред'являти сертифікат про проходження курсів підвищення кваліфікації у закладах, які мають відповідну ліцензію обсягом не менше 60 академічних годин, обмежувала права педагогічних працівників в питанні вільного вибору напрямків та видів навчання.

Застосування протягом двох років нових нормативів Положення поставило питання необхідності його удосконалення та внесення суттєвих змін.

Вислухавши всі скарги на незручності певних норм Положення та пропозиції до нього, а також з метою залучення широкого кола професійної спільноти до формування змін Міністерство культури та інформаційної політики України звернулося до структурних підрозділів у сфері культури обласних та Київської міської державних адміністрацій з пропозицією зібрати та узагальнити всі наявні пропозиції, а також висловити власну позицію щодо них.

Протягом декількох місяців 2020 узгоджувались надані пропозиції усіх залучених до зазначеної процедури стейкхолдерів. Рішення щодо включення тих чи інших змін до проекту акта приймалося після представлення та обговорення окремих позицій шляхом голосування.

Результатом цього процесу став проект наказу «Про внесення змін до наказу Міністерство культури, молоді та спорту України від 12.07.2018 № 628», який з 28 грудня 2020 року до 20 січня 2021 року був оприлюднений для громадського обговорення. Більш ніж 40 зауважень було опрацьовано і враховано за підсумками електронних консультацій. Переважна більшість пропозицій стосувалася питань формування критеріїв та результативних

показників, які враховуються при підтвердженні, присвоєнні кваліфікаційних категорій за міжатестаційний період педагогічного працівника, а також питань пов'язаних з приведенням проекту акта у відповідність до норм і положень законодавства.

У липні 2021 року в Міністерстві юстиції України здійснено державну реєстрацію наказу Міністерства культури та інформаційної політики України від 21 травня 2021 року № 354 «Про внесення змін до наказу Міністерства культури, молоді та спорту України від 12 липня 2018 року № 628», основні зміни якого передбачають:

- приведення у відповідність до постанови Уряду № 800 вимог до підвищення кваліфікації педагогічних працівників як однієї з умов проходження атестації. При цьому йде поступове збільшення кількості годин підвищення, достатньої для атестації. Не зважаючи на те, що в 2020 році мінімальною кількістю годин вже було визначено 60 годин, ця норма повторюється і для тих, хто атестуватиметься у 2021 році. У подальшому цей обсяг збільшується щороку на 30 годин, щоб у 2023 році вийти на норматив 120-ти годин обов'язкового підвищення кваліфікації за міжатестаційний період;

- продовження термінів проведення атестації відповідно до 5 листопада (для закладів та установ), строк підготовки атестаційних листів і надсилання протоколів до закладів для органів управління збільшено від 7 до 15 днів, щоб атестаційні комісії мали більше часу на оформлення документів і не порушували визначені строки;

- враховуючи чисельні побажання, відтепер педагогічний працівник може подавати документи в паперовому вигляді, не скануючи їх, без обов'язкового надсилання електронної версії, хоча можливість електронного подання документів зберігається, особливо в випадках, коли подання здійснюється в комісію при органі управління;

- у містах, які мають у підпорядкуванні 20 і більше шкіл можуть створюватися атестаційні комісії, які матимуть ті самі повноваження, що і обласні комісії, тільки будуть їх реалізовувати виключно до підпорядкованих закладів. Це сприятиме «розвантаженню» обласних

комісії та надання можливості органам управління, які мають значний управлінський та професійний потенціал, брати участь у атестаційних процедурах;

- замість видавати довідки, керівники закладів та установ будуть надавати педагогічним працівникам характеристики, які мають містити певну інформацію про показники їх діяльності, що стосується виконання ними професійних обов'язків за посадами;

- усунуто колізію щодо строків підвищення окладів за результатами атестації і встановлено, що таке підвищення і, відповідно, оплата праці здійснюється відповідно до спеціального законодавства, яке регулює питання оплати праці, оскільки Положення про атестацію не є актом, яке регулює питання оплати праці;

- революційною нормою цього положення є те, що у разі його прийняття випускники закладів вищої освіти, які працюють в мистецьких школах та здобули ступінь бакалавра або молодшого бакалавра, матимуть право атестуватися із присвоєнням кваліфікаційних категорій та педагогічного звання «старший викладач». Ця ініціатива Міністерства сприятиме залученню молодих фахівців до викладацької діяльності в мистецьких школах;

- у критеріях на відповідність посаді показник наявності конфліктів замінений на упередження відповідно до законодавства фактів булінгу;

- критерії відповідності посадам, кваліфікаційним категоріям та педагогічним званням тепер практично не містять відсоткових показників і у листі самоаналізу вилучена позиція щодо балів. Хоча застосовувати шаблони в форматі Excel не було обов'язковим, а лише допомагало оформлювати лист самоаналізу для уникнення підрахунків у ручному режимі, тепер потреба в такій допомозі відпала;

- критерії розподілені між категоріями таким чином, що педагогічному працівнику, який претендуватиме на кожен наступну кваліфікаційну категорію, треба буде виконати всього один новий критерій. При цьому для отримання вищої кваліфікаційної категорії

педагогічний працівник зможе вибрати для виконання один із запропонованого переліку критерій, який йому найбільше підходить;

- для присвоєння педагогічного звання «старший викладач» теж визначено перелік критеріїв, з яких педагогічний працівник повинен на власний розсуд вибрати три;

- за ініціативою учасників робочої групи були удосконалені критерії і для концертмейстерів і передбачено, що всі дані щодо досягнення концертмейстерами визначених досягнень будуть формуватися на засіданнях відповідного відділу або методичного об'єднання для уникнення суб'єктивності оцінювання.

Застосований також показник оцінки якості надання освітньої послуги закладом освіти, який є обов'язковою частиною внутрішньої системи забезпечення якості освіти кожного закладу і передбачений Методичними рекомендаціями з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах позашкільної освіти [28].

На думку розробників зміни значно вдосконалюють якість оцінювання роботи педагогічних працівників, спрощують атестаційні процедури та приводять до врегулювання норм Положення до чинного законодавства.

Отже, сучасна мистецька школа має бути середовищем для розвитку вільної творчої особистості, гарантувати право на розвиток талантів та відродження національної свідомості митця і суспільства загалом. На практиці – традиційна система закрита для зовнішніх впливів, існує сама для себе і сама для себе є цінністю. Автономія, надана сучасними законодавчо-нормативними актами, виявилась занадто революційною для більшості суб'єктів мистецької освіти, від викладачів до керівників та засновників мистецьких закладів.

Держава, зі свого боку, захищає інтереси культурно-мистецької освіти. З 2017 року розпочато оновлення змісту початкової мистецької освіти: напрацьовано ряд стратегічних документів, розроблено норми щодо мистецької освіти та ініційовано їх включення до Закону України «Про освіту», запровадження багаторівневої початкової мистецької освіти,

розробляються мінімальні стандарти забезпечення послугами з початкової мистецької освіти за місцем проживання, запроваджується створення центрів культурних послуг, які покликані замінити застарілі палаци культури і стати осередками культурного життя громад.

Основні зміни, закладені в наказі Міністерства культури та інформаційної політики України «Про внесення змін до наказу Міністерства культури, молоді та спорту України від 12.07.2018 № 628», значно вдосконалюють якість оцінювання роботи педагогічних працівників та спрощують атестаційні процедури та передбачають зокрема: приведення у відповідність до постанови Уряду №800 вимог до підвищення кваліфікації педагогічних працівників як однієї з умов проходження атестації; продовження термінів проведення атестації до 5 листопада, строк підготовки атестаційних листів і надсилання протоколів до закладів для органів управління збільшений від 7 до 15 днів; у містах, які мають у підпорядкуванні 20 і більше шкіл можуть створюватися атестаційні комісії, які матимуть ті самі повноваження, що і обласні; усунута колізія щодо строків підвищення окладів за результатами атестації; у критеріях на відповідність посаді вилучений показник відвідування засідань педагогічних рад, а показник наявності конфліктів замінений на упередження відповідно до законодавства фактів булінгу.

З'явилась перспективна можливість бакалаврам отримувати вищу категорію для підтримки та стимулювання молодих перспективних педагогічних працівників мистецьких шкіл.

Сучасна мистецька школа потребує нових підходів до свого кадрового забезпечення в частині підвищення якості та оновлення системи оцінювання результатів роботи педагогічних працівників. Сьогодні є потреба у креативних педагогічних працівниках, здатних до реалізації творчого підходу до навчання мистецтву. Проходження атестації має допомогти проаналізувати та визначити траєкторії розвитку працівників в цих напрямках.

Таким чином застосування нового Положення про атестацію спричинило переосмислення педагогічними працівниками необхідності

свого професійного розвитку. Стара система гонитви за довідками, формальне ставлення до підвищення кваліфікації із введенням нових вимог має відійти в минуле, а натомість має підвищитися мотивація набуття нових знань для підвищення свого професіоналізму як шлях до надання освіти вищої якості.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

3.1. Забезпечення цілісності функціонування системи мистецької освіти

Впродовж багатьох років в Україні створювалась багатоступенева і безперервна система підготовки культурно-мистецьких кадрів, яка включає усі рівні освіти і забезпечує спадкоємність освітніх традицій.

Мистецькі заклади освіти складають сьогодні в регіонах України різнорівневу і водночас цілісну освітньо-виховну систему, яка індивідуалізує інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток особистості в межах єдиного освітнього і соціокультурного простору держави.

Особливого статусу набуває початкова та профільна мистецька освіта. Значні зміни передбачені і для мистецьких закладів освіти.

Основними напрямками удосконалення реформування освіти можна виділити наступні:

1. Окремої уваги потребує підсилення ролі культурно-мистецьких коледжів в регіонах, через законодавчі механізми та освітні стандарти створити умови для утвердження їх як центрів кадрового забезпечення регіональних потреб сфери культури. Напрямок вирішення даної проблеми може стати запровадження в професійних стандартах обов'язкової профільної мистецької освіти (мистецький коледж та мистецька академія на противагу педагогічному вузу), що дасть змогу значно підвищити престижність фахових коледжів саме мистецького спрямування.

2. Стимулювання до подальшого навчання педагогічних працівників. У разі закріплення законодавчо вимог до педагогічних працівників щодо можливостей підвищення кваліфікаційних категорій та отримання педагогічних звань при проходженні атестації лише за наявності освіти на рівні спеціаліста або магістра (а даний час таке право мають педагогічні працівники з рівнем бакалавра). Підвищення освітньо-кваліфікаційного

рівня вплине на якість освітніх послуг, і, як наслідок, підвищить конкурентоспроможність на ринку праці. (Рис 3.1)

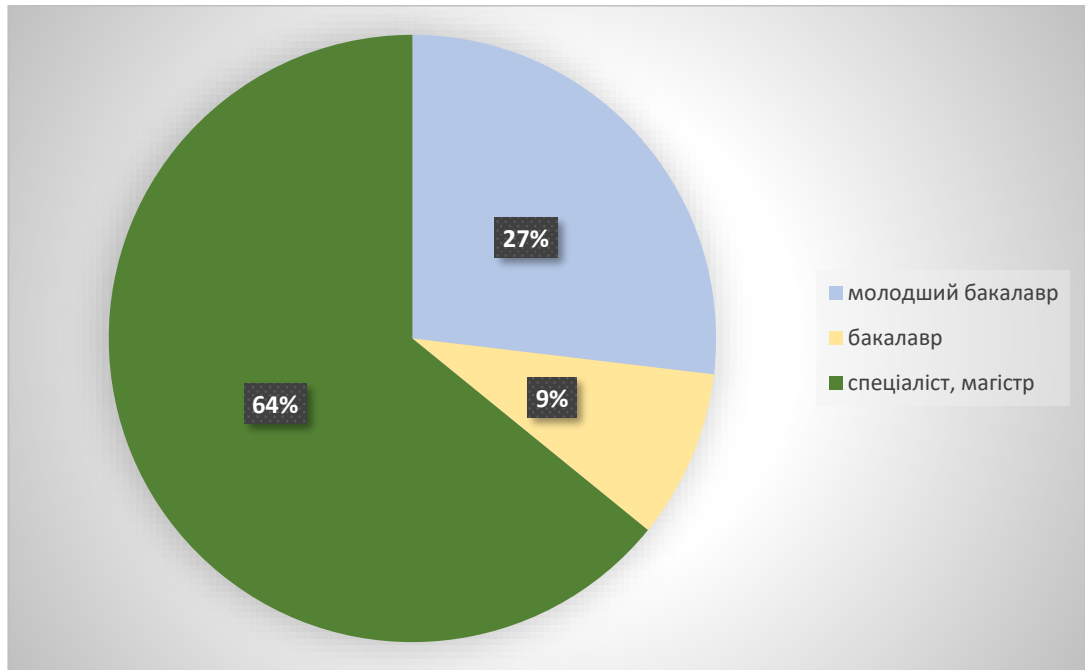

Рисунок 3.1 Освітньо-кваліфікаційний рівень педагогічних працівників

3. Збереження існуючої системи культурно-мистецької освіти. Випробувані часом навчальні плани та програми фахових мистецьких коледжів та ліцеїв забезпечать дотримання єдиних критеріїв щодо її якості, адже забезпечать цілісний підхід передусім до якості підготовки фахівця-митця. Продовжить функціонувати напрацьована система творчих майстерень та виконавських шкіл, які повною мірою візьмуть на себе відповідальність за якість підготовки молодого митця. Як наслідок – не лише випускники, а й учні зможуть утримати існуючий високий рівень виконавства і значний потенціал національного мистецтва.

4. Щодо мистецької освіти як діяльності чи освіти як послуги. Якщо культура – це те, що формує особливий цивілізаційний код нації, – то й законодавство про культуру має будуватися на розумінні цієї особливої місії культури, яка не підпадає під рамки ні ринкових механізмів, ні сфери споживання, ні державних послуг, адже на законодавчому рівні зафіксована самоцінність завдань культурного розвитку та специфіка його форм та закономірностей. Звісно, нові моделі фінансово-економічного розвитку освіти — вимога часу, та підхід до культури як галузі, що

входить у так звану "соціальну сферу" дозволяє прирівнювати окремі види культурної діяльності та культурний розвиток країни загалом до сфери послуг. Такий підхід не тільки призводить до витіснення культурної діяльності зі сфери відповідальності держави у суто ринкові відносини, а й формує у громадян хибне позиціонування щодо культурних цінностей.

Якщо мистецтво, освіта, виховання, наука - суть послуги, то в цих сферах можливо застосувати принцип «споживач завжди правий», що на практиці призводить до загального зниження культурного рівня громадянського суспільства і деградації окремих видів мистецтв і культурної діяльності. У сфері послуг не може здійснюватися збереження, виробництво та розповсюдження духовних цінностей, а значить людина, особливо молода, починає шукати духовний та ідейний стрижень поза культурою. Тому сьогодні ми можемо спостерігати високу активність пропаганди в мережі Інтернет різноманітних деструктивних сект, залучення дітей та молоді у так звані "групи смерті", шовіністичні організації, провокування молоді на участь у незаконних провокативних акціях тощо.

Культура повинна розглядатися як «послуга» лише у тому сенсі, у якому послугою всьому суспільству є армія, правоохоронні органи чи держава як інститут. Але, на відміну від армії чи поліції, «керувати» культурою наказами неможливо. Повноцінний культурний розвиток країни можливий лише за всебічної взаємодії суспільства і української держави. Принципи та форми цієї взаємодії мають бути закріплені законодавчо.

Одним із стратегічних завдань адміністративної реформи є запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності із забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання якісних освітніх послуг [43]. Та на практиці це призводить до розмежування повноважень між рівнями державної влади і місцевого самоврядування та фактично позбавляє центральну виконавчу владу можливості здійснювати єдину культурну політику [12,13,49].

Тому особливим для місцевих органів самоврядування має бути усвідомлення того, що тільки формування єдиного українського

економічного, інформаційного, освітнього, культурного та інших просторів, створення загальноукраїнської солідарності між регіонами є фактором досягнення соціально-економічної єдності та розвитку держави [31,50].

Окремою фундаментальною проблемою залишається існуюча система фінансування мистецьких шкіл. Відповідний заклад позиціонується як дотаційна структура, яка знає тільки одне, бюджетне, джерело фінансування. Необхідність розробки гнучких механізмів використання фінансових надходжень для існування фінансової автономії закладів освіти, можливостей самостійно розподіляти фінансові ресурси, які надходять від додаткової освітньої та господарської діяльності.

Постійного моніторингу з боку контролюючих органів виконавчої влади потребують питання:

- дотримання місцевими органами державної влади Закону України «Про позашкільну освіту» щодо збереження і розширення мережі позашкільних навчальних закладів державної, комунальної та приватної форм власності;

- збереження кількості гуртків і творчих об'єднань, а відтак і дітей, які навчаються у мистецьких навчальних закладах усіх без винятку регіонів України. Створення центрів культурних послуг як інструмент оновлення та осучаснення бази застарілих та малоефективних закладів;

- оновлення матеріально-технічне забезпечення мистецької освіти місцевих рівнів (особливо районних і сільських);

- підготовка майбутніх педагогічних працівників у галузі мистецької освіти і підвищення науково-методичного рівня викладання у вищих навчальних закладах здійснюється, що у найближчому майбутньому призведе до притоку вмотивованих кваліфікованих педагогічних кадрів.

Вирішення цих проблем можливе за умов: підвищення рівня особистої відповідальності керівників місцевих органів виконавчої влади та освіти всіх рівнів щодо дотримання положень Закону України «Про позашкільну освіту» і, насамперед, збереження і розширення мережі цих закладів; осучаснення нормативно-правової бази діяльності позашкільних

навчальних закладів і приведення їх номенклатури до вимог сьогодення; забезпечення фінансової підтримки видання у необхідному обсязі і накладі навчально-дидактичної, навчально-методичної літератури, посібників і підручників, періодичних видань із позашкільної освіти; розроблення цільової програми професійної підготовки й підвищення фахового рівня педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів для вищих навчальних закладів і системи післядипломної педагогічної освіти.

Одним з найголовніших протягом усіх років незалежності України залишається питання перегляду системи оплати праці педагогічних працівників. Щоразу з боку Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій лунають пропозиції із рекомендацією розробити механізм підвищення оплати праці педагогічним працівникам. Для функціонування конкурентоспроможної системи освіти, насамперед, конкурентною має бути оплата праці викладачів.

Очевидна проблема відсутності ресурсу на підвищення зарплат педагогічним працівникам у державному і місцевих бюджетах. І зрозуміло, що він додатково просто так не з'явиться. Мають бути прийняті управлінські рішення, що потребують глибокого аналізу діяльності мережі закладів освіти і цілей здійснення видатків, адже формула розподілу освітньої субвенції є недосконалою.

Підсумовуючи викладене хочеться зазначити, що стратегічними цілями розвитку мистецької освіти повинні залишатись:

збереження існуючої багаторівневої мережі навчальних закладів культури і мистецтв у сфері управління Міністерства культури та інформаційної політики України;

збереження та розвиток творчих, педагогічних, наукових шкіл;

задоволення потреб особистості в отриманні якісної культурно-мистецької освіти;

забезпечення потреб вітчизняної культури і мистецтва у кваліфікованих кадрах.

Головними завданнями розвитку культурно-мистецької освіти на усіх рівнях врядування мають бути:

- забезпечення загального естетичного виховання та мистецької освіти для всіх з дитячого віку;
- підвищення престижу культурно-просвітницьких професій;
- вдосконалення законодавчої та нормативної бази з урахуванням специфіки культурно-мистецької освіти;
- посилення соціального захисту педагогічних працівників культурно-мистецьких навчальних закладів;
- оновлення матеріальної бази в мистецьких закладах освіти;
- удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів з урахуванням реальної потреби галузі в кваліфікованих фахівцях;
- створення та видання сучасних підручників і навчальних посібників для мистецьких навчальних закладів.

Реформування сучасної мистецької школи з врахуванням запропонованих вище рекомендацій призведе до:

- відновлення та посилення ролі початкової мистецької освіти в житті українського суспільства;
- надання нових можливостей для мистецьких шкіл у сучасних умовах;
- підвищення якості початкової мистецької освіти в мистецьких школах;
- розширення доступності початкової та профільної мистецької освіти для громадян України, незалежно від віку та місця проживання, в тому числі і для громадян з особливими потребами, адже наразі доступ до школи традиційно мають переважно діти від 6 до 16 років, школа за окремими винятками не працює з іншими категоріями громадян, що звужує її функціональні можливості та сприйняття суспільством як соціально важливого інституту.

Всесвітній прогрес у сфері комунікативних технологій, стрімка інформатизація економіки вносять корективи в процеси, пов'язані з мистецькою освітою, але вона не повинна наближатися до масовості, серійності, зберігаючи свою унікальність та специфічність.

Освітні технології пов'язані з дистанційною освітою і пошуком «здешевлення» освітніх послуг в галузі мистецької освіти створює кризову ситуацію (і не тільки пов'язану з пандемією коронавірусу), коли напрацьовані методи виховання талановитої особистості переводяться в царину електронних технологій.

Застосування нового інструментарію в освітні форми поступово виключає емоційну складову з процесу виховання, що створює певні небезпеки у вихованні молоді.

При застосуванні дистанційних технологій навчання важливе усвідомлення необхідності спілкування наживо під час викладання в класі, під час безпосереднього отримання професійних навичок. Ще одна небезпека дистанційних форм навчання, особливо в мистецькій сфері - повернення до ізольованого навчання, коли в учня втрачається досвід спілкування в соціумі – класі, групі, мистецькому колективі, де панує середовище здорової конкуренції. Адже мистецька освіта, насамперед, це особистісний розвиток й удосконалення в напрямку усвідомлення своєї індивідуальності.

Базові компоненти навчання повинні залишатись незмінними незалежно від нових технологій та орієнтирів регуляторної політики.

3.2. Вдосконалення механізму проведення атестації

Нововведення, закладені в наказі Міністерства культури та інформаційної політики України «Про внесення змін до наказу Міністерства культури України від 12.07.2018 № 628», значно вдосконалюють якість оцінювання роботи педагогічних працівників та дійсно в багатьох аспектах спрощують атестаційні процедури.

Та в процесі застосування нових норм під час проходження атестації у 2021 році виявлені нові проблемні питання, які потребують подальшого удосконалення. З цим твердження погоджуються і розробники даного положення.

З свого боку, проаналізувавши основні зміни нового Положення вважаю за потрібне внесення конкретних рекомендацій, пропозицій щодо

удосконалення Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури.

Головною проблемою педагогічних працівників, які проходили атестацію у 2021 році, стало обмеження часу для вивчення змін, виконання критеріїв та підготовки документів на атестацію. Нова редакція набрала чинності 30.07.2021 року. На допомогу учасникам атестації протягом серпня 2021 року Міністерство культури та інформаційної політики України провело чотири вебінари щодо роз'яснень основних змін Положення про атестацію «Готуємося до атестації». На кожному з вебінарів були представлені різні презентації змін та роз'яснень, що ще більше заплутало як педагогічних працівників так і членів атестаційних комісій. Як наслідок, значним недоліком проходження атестації в 2021 році стали невідповідність та несистематизованість поданих педагогічними працівниками документів, що значно ускладнило процес їх опрацювання та винесення атестаційними комісіями обґрунтованого рішення.

Доцільним є створення єдиної таблиці виконання критеріїв та результативних показників, які враховуються при визначенні відповідності педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури займаній посаді, присвоєнні тарифних розрядів, кваліфікаційних категорій, педагогічних звань (Додаток В).

Новою стала вимога обов'язкової наявності у викладача робочої навчальної програми з предмету викладання, у разі відсутності якої педагогічному працівнику відмовлено в присвоєнні/підтвердженні кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» та «спеціаліст першої категорії», що тягне за собою втрату педагогічного звання як «викладач-методист», так і «старший викладач».

Важливим документом в допомозі викладачу повинні стати розроблені Державним науково – методичним центром змісту культурно – мистецької освіти роз'яснення щодо створення такої програми.

В новому Положенні повністю видалені з критеріїв особисті виступи викладачів, при тому що в попередніх вимогах ця норма була допоміжною

в отриманні категорії. Виключення цих показників не стимулює педагогічних працівників підвищувати свій виконавський рівень, а це є складовою набору компетентностей надавача освітніх послуг – викладача. Отже, повернення критеріїв оцінювання особистих досягнень педагогічних працівників (можливо, як додатковий показник) стане додатковим стимулом професійного розвитку викладача.

Одним з критеріїв для отримання або підтвердження кваліфікаційної категорії "спеціаліст вищої категорії" є наявність не менше трьох різних здобувачів освіти, які стали переможцями всеукраїнських або міжнародних учнівських/студентських виконавських конкурсів (теоретичних олімпіад), що проходять не менше ніж у два тури, один з яких є очним.

На сучасному етапі існує надзвичайно велика кількість конкурсів різних рівнів та спрямувань. Визначити конкурси, які відповідають вимогам «Примірного порядку організації міжнародних і всеукраїнських професійних, студентських та учнівських мистецьких конкурсів» [41] технічно дуже складно як педагогічним працівникам так і членам атестаційних комісій. З метою впорядкування даного питання доцільним буде створення єдиного реєстру конкурсів, які відповідають вимогам даного Порядку. Подання для включення до такого реєстру повинні здійснювати організатори конкурсу із зазначенням виконання необхідних вимог.

На чисельні прохання повернулась можливість подавати документи до атестаційних комісій у паперовій формі. На практиці, до атестаційної комісії Департаменту культури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) у 2021 році надійшло майже 1800 заяв на проходження атестації. Важко уявити, до яких багатогодинних черг, невдоволення педагогічних працівників, перевантаження працівників атестаційної комісії призвела така можливість. Якщо помножити кількість заяв на кількість документів, які далеко не завжди впорядковані та обґрунтовані, то дуже важко в такій ситуації розраховувати на вчасний, якісний та об'єктивний розгляд справ. Посилило проблему подання педагогічними працівниками документів, які

не вимагаються для атестації (іноді кількість доходила до трьохсот). Тому подання документів в паперовій формі має бути дозволено на рівні атестаційних комісій комунального закладу (установи). Для атестаційних комісій наступних рівнів подача документів повинна здійснюватись лише в електронній формі. Це спричинить невдоволення певних категорій педагогічних працівників, але в сучасному світі цифровізації комп'ютерна грамотність стає вимогою часу, тим більш, на вищих рівнях атестацію проходять працівники на присвоєння вищої категорії та педагогічних звань. А такі викладачі становлять еліту мистецької освіти і повинні бути взірцем для інших працівників.

Необхідним є перегляд норми щодо атестації викладачів різних рівнів освіти, адже згідно Положення, якщо викладач працював в коледжі, має неабиякі здобутки та за життєвими обставинами перейшов на роботу в школу чи ліцей, йому присвоюється найнижча кваліфікаційна категорія – «спеціаліст». І лише через два роки, при проходженні позачергової атестації працівник зможе підвищити свою категорію. З огляду на те, що на сьогодні тарифна ставка категорії «спеціаліст» та «спеціаліст другої категорії» є нижчими мінімальної заробітної плати, і, відповідно оплачуються на рівні технічних працівників, то зрозуміло, що підвищувати престижність професії та залучати молодих спеціалістів до педагогічної діяльності стає неможливим. Тому зарахування підсумків попередніх атестацій при переході на роботу до закладу освіти нижчого від попереднього місця роботи рівня унеможливить знецінення здобутків працівників в мистецькій освіті.

Втратою об'єктивізму можна вважати повернення характеристик, які надаються керівниками закладів. У випадках конфліктних ситуацій між працівником і керівником, зрозуміло, що перевага буде на боці керівника. В попередньому Положенні характеристику заміняли довідки про виконання вимог, унеможливаючи надання суб'єктивної оцінки. Повернення єдиної довідки встановленого зразка щодо виконання вимог відповідності посаді надасть можливість більш об'єктивно оцінювати діяльність педагогічного працівника.

Повністю вилучені норми щодо наставництва. З одного боку йдуть пошуки поштовхів до розвитку наставництва, з іншого втрачаємо останні зернини наявного. Такий критерій обов'язково повинен бути присутній при оцінці діяльності працівника.

Ще раз хочеться підкреслити необхідність надання роз'яснень і рекомендацій щодо норм Положення, зокрема підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Попри те, що більшість педагогічних працівників підтримували ефективність впровадження на практиці оновленої процедури атестації за новими критеріями, ще й досі для багатьох педагогів залишається незрозумілими деякі складові та поняття освітнього процесу, а саме: робоча навчальна програма; використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні; заходи з наставництва; різниця між майстер-класом, семінаром тощо.

За Концепцією сучасної мистецької школи в закладах впроваджуються системи щорічного внутрішнього забезпечення якості початкової мистецької освіти, які обов'язково включають постійний моніторинг якості роботи педагогічних працівників, що стимулюватиме педагогічних працівників фіксувати та накопичувати педагогічні досягнення. Тож з новими вимогами до атестації педагогічні працівники отримують унікальну можливість не боятись експериментувати, бути активним, проявляти творчість та креативність, презентувати свої напрацювання, творчі, методичні розробки, висвітлювати свою діяльність, практикувати публічні виступи, брати активну участь у методичних заходах, фахових конкурсах, бути ініціаторами змін не тільки в освітніх процесах, а й в законодавчому полі.

Згідно з реформою Нової української школи, зовсім скоро атестація має піти в минуле, а її місце займе сертифікація, яка буде проходити раз на три роки [19]. Якими будуть умови та критерії оцінювання якості роботи викладачів мистецьких закладів освіти при проходженні сертифікації, наразі спрогнозувати складно [2,18].

З практики зрозуміло, що винайти єдині ключові показники ефективності оцінки роботи викладачів та успіху учнів не можливо. Тому

втручання в зміст освіти, зміни атестаційних вимог – це шлях, який потребує постійного удосконалення.

Мистецькі заклади освіти складають сьогодні різнорівневу і водночас цілісну освітньо-виховну систему в межах єдиного освітнього і соціокультурного простору держави. Ця система, випробувана часом, дозволяє дотримуватись єдиних критеріїв щодо її якості та конкурентоспроможності.

Реформування системи мистецької освіти має зробити її більш сучасною. Водночас необхідно зберегти її унікальність, адже ця система в Україні дійсно унікальна. Тому цю унікальність важливо зафіксувати і зрозуміти, що саме з неї беремо із собою, а що залишаємо у минулому.

ВИСНОВКИ

Основними результатами магістерської роботи можна визначити наступне:

1. Аналіз наукової літератури та законодавчої бази вказує на те, що на сучасному етапі гостро постає питання реформування законодавчого забезпечення діяльності закладів мистецької освіти, створення для них нових законодавчих інструментів. Система мистецьких шкіл потребує оновлення підходів до організації їх роботи і наділення її новими змістами.

2. Одним із стратегічних завдань адміністративної реформи є запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності із забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання якісних освітніх послуг.

3. Проблемною залишається існуюча система фінансування мистецьких шкіл. Відповідний заклад позиціонується як дотаційна структура, яка знає тільки одне, бюджетне, джерело фінансування.

Необхідність розробки гнучких механізмів використання фінансових надходжень для існування фінансової автономії закладів освіти, можливостей самостійно розподіляти фінансові ресурси, які надходять від додаткової освітньої та господарської діяльності.

4. Одним з найголовніших протягом усіх років незалежності України залишається питання перегляду системи оплати праці педагогічних працівників.

5. Головними показниками якості мистецької освітньої послуги є особисті досягнення учнів та педагогічних працівників, досягнення школи, соціальна ефективність діяльності мистецьких шкіл.

6. Сучасна мистецька школа має бути середовищем для розвитку вільної творчої особистості, гарантувати право на розвиток талантів та відродження національної свідомості митця і суспільства загалом. Автономія, надана сучасними законодавчо-нормативними актами, стала

революційною для більшості суб'єктів мистецької освіти, від викладачів до керівників та засновників мистецьких закладів.

7. Індивідуальний підхід, очне навчання, як базові компоненти навчання, повинні залишатись незмінними незалежно від нових технологій та орієнтирів регуляторної політики.

8. Зміни закладені в наказі Міністерства культури та інформаційної політики України «Про внесення змін до наказу Міністерства культури, молоді та спорту України від 12.07.2018 № 628», значно вдосконалюють якість оцінювання роботи педагогічних працівників, спрощують атестаційні процедури та приводять до врегулювання норм Положення до чинного законодавства.

Але, разом з тим, застосування нових вимог на практиці вказало на необхідність доопрацювання Положення розробниками та переосмислення педагогічними працівниками необхідності особистісного розвитку з метою покращення якості надання освітніх послуг.

9. Необхідно приділити особливу увагу підсиленню ролі культурно-мистецьких коледжів в регіонах, через законодавчі механізми та освітні стандарти створити умови для утвердження їх як центрів кадрового забезпечення регіональних потреб сфери культури.

Зусилля державної політики мають бути спрямовані на відновлення взаємозв'язків між професійною сферою галузі культури і мистецтва та культурно-мистецькою освітою, через реформу професійної діяльності в сфері культури та мистецтва, встановлення чітких вимог до рівня освіти та компетенцій випускника тощо.

10. За підсумком аналізу основних змін та на підставі практичної реалізації нового Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури було запропоновано наступні рекомендації:

- розробка та запровадження єдиної таблиці виконання критеріїв та результативних показників, які враховуються при визначенні відповідності педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури

займаній посаді, присвоєнні тарифних розрядів, кваліфікаційних категорій, педагогічних звань;

- розробка Державним науково – методичним центром змісту культурно – мистецької освіти роз'яснення щодо створення робочої навчальної програми з предмету викладання;

- повернення критеріїв оцінювання особистих досягнень педагогічних працівників як стимул професійного розвитку викладача;

- створення єдиного реєстру конкурсів, які відповідають вимогам «Примірного порядку організації міжнародних і всеукраїнських професійних, студентських та учнівських мистецьких конкурсів»;

- можливість подання документів в паперовій формі лише на рівні атестаційних комісій комунального закладу (установи). Для атестаційних комісій наступних рівнів подача документів повинна здійснюватись в електронній формі;

- зарахування підсумків попередніх атестацій при переході педагогічного працівника на роботу до закладу освіти нижчого від попереднього місця роботи рівня;

- запровадження єдиної довідки встановленого зразка щодо виконання вимог відповідності посаді з метою можливість більш об'єктивного оцінювання діяльності педагогічного працівника.

Реалізація запропонованих рекомендацій призведе до:

- відновлення та посилення ролі початкової мистецької освіти в житті українського суспільства;

- надання нових можливостей для закладів мистецької освіти у сучасних умовах;

- підвищення якості початкової мистецької освіти в мистецьких школах;

- розширення доступності початкової та профільної мистецької освіти для громадян України, незалежно від віку та місця проживання, в тому числі і для громадян з особливими потребами.

Аристотель писав: «Благо за всіх обставин залежить від додержання двох умов: одна з них - правильне з'ясування завдання та кінцевої мети всякого роду діяльності, друга – відшукування всякого роду засобів, що ведуть до кінцевої мети». Кінцева мета та завдання підвищення якості мистецької освіти, а Положення про атестацію – один з основних засобів її досягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна процедура та адміністративні послуги: Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Центр політико-правових реформ / В. П. Тимошук (авт.-упоряд.), І. Б. Коліушко (відп. ред.). – К. : Факт, 2003. – 495 с URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/ss-59875911>
2. Біляєва О.П. Удосконалення сучасних механізмів управління фахової передвищої освіти. Державне управління та місцеве самоврядування. № 4 (47) 2020. URL: <https://grani-print.dp.ua/index.php/dridu/article/view/448/364>
3. Волков С. М. Професійне мистецтво і педагогічний досвід: самоідентифікація особистості в мистецькому навчальному закладі (регуляторні рефлексії): Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції «Культура. Мистецтво. Освіта. Актуальний полілог». 1 листопада 2020 р. Київ: Національна академія мистецтв України. С.31-33.
4. Волков С. Мистецька освіта як імагема в українській культурі. Динаміка і практика трансформації. Тенденції розвитку початкової мистецької освіти в Україні: зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конф. К., 2020. С.12-15.
5. Волков С.М. Трансформації в сучасній мистецькій освіті: виклики глобалізованого світу: Тези II Міжнародної наукової конференції "Проблеми методології сучасного мистецтвознавства та культурології. 11-12 листопада 2020 р. Київ. С.40-41. URL: https://academia.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Tesy-metodology_final.pdf
6. Гайдамака О.В., Комаровська О.А. та ін. Мистецька освітня галузь. Початкова освіта: Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті; орієнтири для календарно-тематичного планування. Київ. 2018. С. 64-69).
7. Гриневич Л.П., Елькін О.Р., Калашнікова С.Ю., Коберник І.А., Ковтунець, В.З., Макаренко О.К., Малахова О.С., Нанаєва Т.В., Усатенко Г.Ф., Хобзей П.Л., & Шиян Р.Ю. 2016. Нова українська школа.

Концептуальні засади реформування середньої школи. заг. ред.. М. Грищенко. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

8. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади у сфері культури: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 року № 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/434-2020-%D0%BF#Text>

9. Дікун І. А. Формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики : монографія. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. – 242 с.

10. Добровольська В. В. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів управління культурою у сфері розвитку культурного простору України. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. - 2018. - № 1. - С. 104-115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2018_1_17

11. Звіт мистецької школи, спеціалізованої мистецької школи (школи-інтернату) системи Міністерства культури та інформаційної політики України за 2019, 2020 роки: URL: <https://data.gov.ua/dataset/4b1845ee-ae9d-4538-bfd9-923efe7789eb>

12. Козарь Т.П. Муніципальна система управління якістю освіти у сфері розподілу повноважень. Вчені записки ТНУ імені В.І Вернадського: Серія Державне управління № 2 2017. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2017/2_2017/11.pdf

13. Колесніков Б.А. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти управління освітою: організаційно правові засади. Державне управління та місцеве самоврядування. № 1 (16) 2013. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01\(16\)/31.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01(16)/31.pdf)

14. Колос Т.М. Перспективи розвитку культурно-мистецької освіти в контексті реформування освітнього законодавства.: URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245097479.

15. Комаровська О. А. Художньо обдарована особистість: сутність, реалії, розвиток: монографія. Оксана Анатоліївна Комаровська. – Івано-Франківськ, НАІР, 2014. – 412 с

16. Комаровська О.А. Мистецька освіта: глибина й багатогранність. Мистецтво та освіта. № 1 2016 .URL: <https://lib.iitta.gov.ua/708138/1/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D1%82.%D0%BE%D1%81%D0%B2.%20%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D1%96....pdf>

17. Комаровська, О. А., Просіна, О. В. Мистецька освіта: Вектори реформування: За матеріалами обговорення проєкту Державного стандарту базової середньої освіти в експертному середовищі 20 лютого 2020 р., м. Київ, Україна. Вісник Національної академії педагогічних наук України. Т. 2. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-3-3>

18. Комаровська, О.А. Мистецькі досягнення учнів: що і як оцінюємо. Мистецтво та освіта. № 4 (90) 2018. URL: <http://artedu.com.ua/index.php/adm/article/view/26>

19. Концепція «Нова українська школа»: затв. рішенням колегії МОН від 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

20. Концепція адміністративної реформи в Україні. Держ. коміс. з проведення в Україні адм. реформи (ред. 17.09.2004). URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id= 8922225

21. Корінний М. М., Шевченко В. Ф. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ, Україна, 2003. 384 с

22. Красовська О. О. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій: автореф. дис. докт. пед..наук: 13.00.04 Житомир, 2017. 44 с.

23. Лупак Н.М. Теорія і практика формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології: автореф. дис. докт. пед..наук: 13.00.04 Тернопіль, 2021. 39 с.

24. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ. Промінь, 2006. 432 с

25. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. / Л. М. Масол. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2015. – 178 с.

26. Масол Л. П. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посібник «Нова українська школа». – Київ : Генеза, 2020. – 160 с.

27. Матеріали для оформлення документів на атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури: URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245472345&cat_id=245471574

28. Методичні рекомендації до проведення оцінювання освітнього процесу за навчальними дисциплінами в мистецьких школах, середніх спеціалізованих мистецьких школах-інтернатах та культурно-мистецьких коледжах. URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245478161&cat_id=245471574.

29. Панухник О.А. Місцеві бюджети у фінансуванні соціально-культурного розвитку регіонів. / Галицький економічний вісник.№1(34) 2012 URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/2107/1/GEB_2012_v34_No1-O_Panuhnyk-Local_governments_in_the_financing_of_social_and__89.pdf

30. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посіб. / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. – 3-є вид., допов. і переробл. – Харків : ХНПУ, 2018. –457 с.

31. Пінковська Г.В. Роль сфери культури у соціально-економічному розвитку регіонів країни. Культура народів Причорномор'я.№ 254. 2013. URI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92116>

32. Повноваження ОМС щодо забезпечення якісної освіти: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Байтемірова Н., Гурак Р., Бондар А., Вергун Ю. за заг. ред. Протасової Н.,

Полторак В., Жабенко Л., Михайлової Т. Київ.: Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2021. – 52 с.

33. Положення про атестацію: Наказ Міністерства культури України від 12.07.2018 № 628. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-18>

34. Про внесення змін до Закону України "Про культуру" щодо загальних засад надання населенню культурних послуг: Закон України від 29.04.2021 №1432-IX . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1432-20#Text>

35. Про внесення змін до наказу Міністерства культури України від 12 липня 2018 року № 628: Наказ Міністерства культури та інформаційної політики України від 21. 05. 2021 року № 354. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0900-21#Text>

36. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. №87.URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>

37. Про затвердження Концепції сучасної мистецької школи: Наказ Міністерства культури України від 20 грудня 2017 року № 1433.URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245415870&cat_id=245415844

38. Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 березня 2018 р. № 283 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli>

39. Про затвердження Положення про мистецький ліцей: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 №1313. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313-2020-%D0%BF#Text>

40. Про затвердження положення про мистецьку школу: Наказ Міністерства культури України від 09.08.2018 № 686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1004-18?lang=uk#Text>

41. Про затвердження примірного порядку організації міжнародних і всеукраїнських професійних, студентських та учнівських мистецьких конкурсів: Наказ Міністерства культури України від 04.05.18 №395. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245364018&cat_id=244950594

42. Про культуру: Закону України від 14. 12. 2010 № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>

43. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

44. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145–VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-12>.

45. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

46. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.09. 2000 № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>

47. Роз'яснення щодо застосування норм розділу V Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245471730&cat_id=245471574

48. Розробляємо стратегію розвитку освіти в територіальній громаді: Порадник для голів та управлінців освітою територіальних громад / Терент'єва О. / за заг. ред. Протасової Н., Полторака В., Жабенко Л., Пуцовой А. – Київ. : Швейцарсько-український проєкт DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», 2021. – 64 с.

49. Соціологічне дослідження розвитку системи культурномистецької освіти в Україні (науково-методичні рекомендації): матеріали до Всеукраїнської наради з керівниками структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій у сфері культури з питань стану і перспектив розвитку культурномистецької освіти, 21–22 лютого 2013 р. – Київ. 2013. – 64 с.

50. Сучасна мистецька освіта: Актуальні підходи та перспективи розвитку. Збірник матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф., м Львів, 7-

8 червня 2019 р. URL: <http://npucenter.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/09/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

51. Тарківська-Нагиналюк О. Д. Педагогічні умови розвитку метро-ритмічного чуття майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки: автореф. дис. докт. пед. наук: 13.00.04 Київ, 2021. 21 с.

52. Типові навчальні плани початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів. Наказ Міністерства культури України від 11 серпня 2015 року за № 588. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244941173&cat_id=244934070

53. Турчин Т.М. Обґрунтування педагогічних засад естетичного виховання учнів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів /Актуальні соціальні проблеми в українських і польських реаліях, тенденціях, перспективах: Монографія /За ред. Г.Бейгер, С.Борисюк О.Лісовця.- Ніжин : НДК ім. М.Гоголя, 2018. – 295 с. – С.109-117.

54. Шилова В. І. Державне регулювання ринку освітніх послуг в Україні : автореф. дис. . канд. наук з держ. упр. : 25.00.02, Запоріжжя, 2007. – 20 с. URL: <http://www.disslib.org/derzhavne-rehuljuvannja-rynku-osvitnikh-posluh-v-ukrayini.html>

ДОДАТКИ

Роз'яснення змін до Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури

Наказ Міністерства культури України
«Питання атестації педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури»

	2018 р.	2021 р.
Пункт 4 абзаци 6-10	«мінімальна кількість заходів з підвищення кваліфікації для проходження педагогічними працівниками чергової атестації становить: у 2019 році - 1 захід; у 2020 році - 2 заходи; у 2021 році - 3 заходи; у 2022 році - 4 заходи»	«мінімальний обсяг підвищення кваліфікації для проходження педагогічними працівниками чергової атестації сумарно становить: у 2021 році – 60 годин; у 2022 році – 90 годин; з 2023 року – 120 годин;».

Положення про атестацію педагогічних працівників закладів (установ) освіти сфери культури,

	2018 р	2021 р.
Розділ I пункт 1	спеціалізованих мистецьких шкіл-інтернатів, що належать до сфери управління Міністерства культури України, культурно-мистецьких коледжів	«мистецьких ліцеїв, фахових мистецьких коледжів»
Розділ II пункти 2-18, Розділи III-IV	«Мінкультури»	«Агенство»
Розділ IV Пункт 8	«Оплата праці працівників з урахуванням результатів атестації здійснюється з 01 січня календарного (фінансового) року, наступного за роком, в якому відбулася атестація...»	«Оплата праці працівників з урахуванням результатів атестації здійснюється відповідно до законодавства.»

Продовження додатку А

		2018	2021
Розділ III Пункт 3	Створення атестаційних комісій	До 10 вересня	До 20 вересня
Розділ III Пункт 10	Рішення атестаційної комісії про результати атестації	30 жовтня	5 листопада
Розділ III Пункт 18	Термін надсилання витягу з протоколу засідання атестаційної комісії та атестаційних листів	7 робочих днів	15 робочих днів
Розділ III Пункт 20	Рішення атестаційної комісії вводиться в дію наказом керівника закладу (установи) з дня прийняття рішення атестаційної комісії закладу (установи) або отримання атестаційних листів та витягів з протоколів атестаційних комісій органів управління, Агентства	Протягом 3 робочих днів	Протягом 5 робочих днів
Розділ I Пункт 6	Відлік строку чергової атестації	«від дати проходження позачергової атестації»	«від дати подання заяви на проходження позачергової атестації»

	2018	2021
Розділ І Пункт 8	Педагогічний працівник, який в одному закладі (установі) має педагогічне навантаження з двох і більше навчальних дисциплін (предметів), проходить атестацію з урахуванням результатів роботи та педагогічних досягнень за кожною навчальною дисципліною (предметом), яку (який) він викладає... Педагогічний працівник, який працює в одному закладі (установі) на різних посадах, проходить атестацію за кожною посадою окремо.	Педагогічний працівник, який в одному закладі (установі) має педагогічне навантаження з двох і більше навчальних дисциплін, проходить атестацію з урахуванням результатів роботи та педагогічних досягнень за всіма навчальними дисциплінами , які він/вона викладає в межах однієї посади.
Розділ І Пункт 9	Необхідною умовою проходження педагогічним працівником будь-якого виду атестації є підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів.	Необхідною умовою проходження педагогічним працівником будь-якого виду атестації є обов'язкове проходження не рідше одного разу на п'ять років підвищення кваліфікації в установлених мінімальних обсягах на засадах вільного вибору форм навчання, програм і суб'єктів освітньої діяльності.
Розділ І Пункт 12	Педагогічні працівники, які працюють в закладах (установах) на умовах сумісництва або погодинної оплати праці, проходять атестацію згідно з законодавством на присвоєння (підтвердження): кваліфікаційних категорій (тарифних розрядів) за кожним місцем роботи у порядку, визначеному цим Положенням...	Педагогічні працівники, які працюють в закладах (установах) на умовах сумісництва або погодинної оплати праці на аналогічних з основним місцем роботи посадах проходять атестацію на присвоєння (підтвердження) кваліфікаційних категорій (тарифних розрядів) та педагогічних звань за основним місцем роботи. Результати такої атестації визнаються в закладі (установі) сумісництва

	2018	2021
Розділ II Пункт 1	<p>Для організації та проведення атестації педагогічних працівників щороку до 10 вересня створюються атестаційні комісії:</p> <p>у закладах (установах), у штаті яких працює десять і більше педагогічних працівників;</p> <p>в органах управління (Міністерстві культури Автономної Республіки Крим, структурних підрозділах з питань культури обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій) (далі - органи управління), яким підпорядковані заклади (установи);</p> <p>в Мінкультури</p>	<p>Для організації та проведення атестації педагогічних працівників щороку до 10 вересня створюються атестаційні комісії:</p> <p>у закладах (установах), у штаті яких працює десять і більше педагогічних працівників;</p> <p>в органах управління (Міністерстві культури Автономної Республіки Крим, структурних підрозділах з питань культури обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій) (далі - органи управління), яким підпорядковані заклади (установи);</p> <p>Державному агентстві з питань мистецтв та мистецької освіти (далі –Агентство).</p> <p>Структурні підрозділи з питань культури міських рад у містах, яким підпорядковані 20 і більше мистецьких шкіл, створюють атестаційні комісії для атестації педагогічних працівників підпорядкованих закладів (установ). Такі атестаційні комісії реалізують повноваження, передбачені для атестаційних комісій в органах управління (Міністерстві культури Автономної Республіки Крим, структурних підрозділах з питань культури обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій) виключно щодо підпорядкованих закладів (установ)</p>

	2018	2021
Розділ III Пункт 4	<p>Педагогічні працівники, які підлягають атестації ... подають заяву про проходження атестації..., до якої додаються атестаційні документи: ...документи, що підтверджують зазначені в листі самоаналізу результати роботи на посаді, педагогічні та/або методичні досягнення</p>	<p>після слів «методичні досягнення» доповнити словами «у тому числі характеристику за підписом керівника, яка має обов'язково містити інформацію щодо дотримання педагогічним працівником правил внутрішнього трудового розпорядку, вимог статті 7 Закону України «Про освіту» щодо мови освітнього процесу, наявність оформленої належним чином навчальної та/або службової (методичної) документації, відсутність або наявність фактів булінгу та або моббінгу (цькування) учасників освітнього процесу, результати оцінки освітнього процесу за кожною навчальною дисципліною (предметом) здобувачами освіти, їхніми батьками або іншими законними представниками за результатами щорічного добровільного опитування у межах внутрішнього моніторингу якості освіти (застосовується для оцінювання педагогічних працівників, які ведуть викладацьку та/або концертмейстерську діяльність), досягнення навчальних результатів, визначених навчальною програмою за підсумками відповідних років навчання відповідного міжатестаційного періоду»</p>

	2018	2021
Розділ III Пункт 8	<p>Заява про проходження атестації може бути подана до атестаційної комісії в електронній формі шляхом надсилання заяви та атестаційних документів (у сканованому вигляді (формат PDF), кожен документ - окремим файлом) на визначену атестаційною комісією адресу електронної пошти або у паперовому вигляді. Під час подання заяви та атестаційних документів у паперовій формі всі атестаційні документи мають бути подані також в електронному вигляді.</p>	<p>Заява про проходження атестації може бути подана до атестаційної комісії в електронній формі шляхом надсилання заяви та атестаційних документів (у сканованому вигляді (формат PDF), кожен документ - окремим файлом) на визначену атестаційною комісією адресу електронної пошти або у паперовому вигляді.</p>

	2018	2021
Розділ V Глава 1 Пункт 1	<p>Особі вперше присвоюються тарифний розряд, кваліфікаційна категорія відповідно до її освітньої та/або професійної кваліфікації:</p> <p>тарифний розряд - молодший бакалавр (молодший спеціаліст), молодший бакалавр, бакалавр за спеціальністю, що відповідає навчальній дисципліні (для концертмейстера - за спеціальністю «Музичне мистецтво»);</p> <p>кваліфікаційна категорія «спеціаліст» - магістр/спеціаліст за спеціальністю, що відповідає навчальній дисципліні та/або напряму методичної роботи (для концертмейстера - за спеціальністю «Музичне мистецтво»)</p>	<p>Особі вперше присвоюються тарифний розряд, кваліфікаційна категорія відповідно до її освітньої та/або професійної кваліфікації:</p> <p>тарифний розряд – «фаховий молодший бакалавр», бакалавр за спеціальністю, що відповідає навчальній дисципліні (для концертмейстера - за спеціальністю «Музичне мистецтво»);</p> <p>кваліфікаційна категорія «спеціаліст» - бакалавр, магістр/спеціаліст за спеціальністю, що відповідає навчальній дисципліні та/або напряму методичної роботи (для концертмейстера - за спеціальністю «Музичне мистецтво»)</p>
Розділ V Глава 1 Пункт 3	<p>Педагогічні працівники, які працюють на посадах викладачів, концертмейстерів, майстрів виробничого навчання і не мають вищої освіти освітнього ступеня магістра / освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, атестуються на відповідність посаді та встановлення відповідного тарифного розряду.</p>	<p>Педагогічні працівники, які працюють на посадах викладачів, концертмейстерів, майстрів виробничого навчання і не мають вищої освіти освітнього ступеня бакалавра, магістра / освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, атестуються на відповідність посаді та встановлення відповідного тарифного розряду.</p>

2018 р.

ЛИСТ САМОАНАЛІЗУ
педагогічного працівника

_____ (найменування закладу (установи) освіти)

_____ (прізвище, ініціали особи, що атестується)
для атестації на присвоєння (підтвердження)

_____ (зазначити посаду, кваліфікаційну категорію або педагогічне звання)

№ з/п	Назва критерію	Показник, якого досягнуто педагогічним працівником за міжатестаційний період	Сума балів

2021 р.

ЛИСТ САМОАНАЛІЗУ
педагогічного працівника

_____ (найменування закладу (установи) освіти)

_____ (прізвище, ініціали особи, що атестується)
для атестації на присвоєння (підтвердження)

_____ (зазначити посаду, кваліфікаційну категорію або педагогічне звання)

№ з/п	Назва критерію	Показник, якого досягнуто педагогічним працівником за міжатестаційний період

Зведена таблиця для викладачів виконавських спеціальностей мистецьких шкіл та спеціалізованих шкіл-інтернатів

№ з/п	Назва критерію	Показник	кількість балів за досягнутий показник	Показник, якого досяг викладач	Отримана сума балів за міжтестастійний період	Розрахунок балів						Вид документа підтвердження
						Т. р. 10	Т. р. 11	спец-т	II кат.	I кат.	V. кат.	
1. Відповідність посаді												
1.1.	освіта	бакалавр, молодший спеціаліст, середня спеціальна освіта	2	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!	+	+					Документ про освіту
		магістр, спеціаліст	4					+	+	+	+	
		немає вищої/довищої освіти	0					+	+	+	+	
1.2.	Дотримання:											
1.2.1.	правил внутрішнього трудового розпорядку	максимальний показник	1			+	+		+	+	+	
		Так	1	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!							
		Ні	0									
1.2.2.	вимог ст. 7 ЗУ "Про освіту"	максимальний показник	1			+	+		+	+	+	
		Так	1	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!							
		Ні	0									
1.3.	Наявність оформленої належним чином навчальної та/або службової (меіодичної) документації	максимальний показник	1			+	+		+	+	+	Довідка адміністрації школи (за підписом директора або заступника) з висновком за результатами моніторингу
		Так	1	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!							
		Ні	0									
1.4.	Участь у:											
1.4.1.	засіданнях педагогічної ради, відділу, відділення, предметно-циклової комісії	максимальний показник	1									
		Частка 90% і більше	1	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!							
		Частка від 60 до 89%	0,8									
		Частка від 40 до 59%	0,7									
		Частка від 10 до 39%	0,5									
		Частка від 1% до 9%	0,3									
Частка 0	0											
1.4.2.	не менше 2-х методичних заходах щорічно	мінімальний показник	2									Копії планів засідань з зафіксованим підвищем педпрацівника (у разі участі як доповідача). Довідки за підписом голів метод об'єднань, методкабінетів, центрів тощо (у разі участі як слухача)
		максимальний показник	5	1	#ССЫЛКА!							
		шкільний рівень	0,2									
		районний (міський) рівень	0,3									
		обласний рівень	0,4									
всеукраїнський рівень	0,5											

Продовження додатку Б

Продовження додатку Б

Усього балів, отриманих для відповідності кваліфікаційній категорії (без відповідності посаді)			#ССЫЛКА!									
Додаткові показники	максимальний показник	до 5 %	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!								
Сольне (індивідуальне) виконавство або виставкова діяльність педпрацівника	1 виступ	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!	#ССЫЛКА!							Афіша, фото/відеофіксія	
перемога викладача на професійних конкурсах всеукраїнського та міжнародного рівнів	1 перемога	#ССЫЛКА!										диплом лауреата конкурсу
участь у якості доповідача у наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях з питань розвитку мистецтва, культурно-мистецької освіти	1 виступ											
інша професійна мистецька д-ть, спрямована на розвиток педагогічної майстерності	1 підтверджений факт	#ССЫЛКА!										диски із записами виконавства, портфоліо, нотні видання авторські або аранжування, записи постановок, буклети, каталоги виставок тощо
					Мінімальна сума балів для отримання відповідної категорії (тарифного розряду)							
					для 2019 року							
Усього балів (відповідність займаній посаді, відповідність кваліфікаційній категорії)					#####	53	61	63	75	84	88	
					для 2020 року							
					54	62	64	76	85	89		
					для 2021 року							
					55	63	65	77	86	90		
					для 2022 року							
					56	64	66	78	87	91		
					починаючи з 2023 року							
					57	65	67	79	88	92		

Проект додатку до Положення про атестацію педагогічних працівників закладів
(установ) освіти сфери культури
(пункт 4 розділу III)

**ЛИСТ САМОАНАЛІЗУ
педагогічного працівника**

найменування закладу (установи) освіти

(прізвище, ім'я та по батькові)

для атестації на відповідність посаді

(зазначити посаду)

та атестації на присвоєння (підтвердження)

(зазначити посаду, кваліфікаційну категорію або педагогічне звання)

з/п	Назва критерію (розділ, підрозділ, пункт, підпункт Положення про (диплому) атестацію)	Результативний показник (індикатор), якого досягнуто педагогічним працівником за міжатестаційний період
1.	р.V.2.1. Наявність освітньої кваліфікації (диплому) «спеціаліст» або «магістр»	Так. Диплом про освіту (зазначити)
2.	р.V.2.2.1. Дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку; Вимог статті 7 Закону України «Про освіту щодо мови освітнього процесу»	Так/Ні
3.	р.V.2.2.2. Наявність оформлення належним чином навчальної та/або службової (методичної документації)	Так/Ні
4	р.V.2.2.3 Участь у методичних заходах, що проводяться у закладі (установі) та методичних об'єднаннях різного рівня (шкільні, міжшкільні, міські, обласні, всеукраїнські), діяльність яких спрямована на обмін педагогічним	Перелік методичних заходів різних рівнів в якостях доповідача, слухача.

	та/або методичним досвідом, (щороку не менш як 2заходи);	
5	<p>р.V.2.2.4</p> <p>Підвищення кваліфікації з розвитку професійних компетентностей (знання навчальної дисципліни, фахових методик, технологій), або за напрямами методичної роботи (для методистів), або з інших спеціальностей / видів діяльності, пов'язаних з його роботою (мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність), формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь, визначених частиною першою статті 12 Закону України "Про освіту", використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі (у тому числі технологій дистанційного навчання, інформаційно-комп'ютерних технологій, управління часом тощо), обсягом 120 академічних годин (сумарно), що відповідає 4 кредитам ЄКТС, з розрахунку 30 годин (1 кредит ЄКТС) на рік міжтестастійного періоду;</p>	Так (зазначити документи, що підтверджують проходження педагогічним працівником підвищення кваліфікації, включно з витягами з протоколів про визнання результатів підвищення кваліфікації)
5	<p>р.V.2.2.5</p> <p>Відсутність або наявність діяння (дії або бездіяльності), що містить ознаки булінгу (цькування) учасників освітнього процесу, з боку педагогічного працівника, яке підтверджене належними та допустимими доказами.</p>	Так/Ні
6	<p>р.V.2.2.6</p> <p>Оцінка освітнього процесу за кожною навчальною дисципліною (предметом) здобувачами освіти, їхніми батьками або іншими законними представниками за результатами щорічного добровільного опитування у межах внутрішнього моніторингу якості освіти</p>	Позитивна

Критерії та обов'язкові мінімальні результативні показники для присвоєння, підтвердження кваліфікаційної категорії

з/п	Назва критерію (розділ, підрозділ, пункт, підпункт Положення)	Результативний показник (індикатор), якого досягнуто педагогічним працівником за міжатестаційний період
1.	<p>для кваліфікаційної категорії "спеціаліст вищої категорії": р.V.3.1.7 Виконання вимог, передбачених для кваліфікаційної категорії "спеціаліст першої категорії";</p>	<p align="center">Так Атестаційний лист</p>
2.	<p>Для кваліфікаційної категорії "спеціаліст 1 категорії": р.V.3.1.5. Щонайменше один сольний або в складі колективу публічний виступ (показ роботи) кожного здобувача з класу викладача (не враховуючи контрольні заходи), в тому числі наявність трьох публічних виступів (показів) за межами закладу освіти (за міжатестаційний період) (для викладачів виконавських дисциплін); та/або наявність трьох публічних виступів здобувачів на студентських (учнівських) конференціях або теоретичних олімпіадах (для викладачів невиконавських навчальних дисциплін)</p>	<p align="center">Так. Надаємо інформацію: про кількість учнів по навчальних роках (що увійшли в міжатестаційний період); засвідчуємо виступи грамотами та програмами концертів, фото та копії публікацій в ЗМІ/соцмережах</p>
3.	<p>Для кваліфікаційної категорії "спеціаліст 1 категорії": р.V.3.1.6. Наявність та проведення навчальних занять за власною робочою навчальною програмою (робочими навчальними програмами), розробленою на основі типової (модульної) програми (програм) для викладачів коледжів - навчальної програми закладу) з дисципліни (дисциплін), яку (які) викладає;</p>	<p align="center">Так. Надаємо витяг з протоколу засідання відділу про наявність РНП (на одну навчальну дисципліну незалежно від кількості учнів у класі/групі).</p>
4.	р.V.3.1.8	

<p>Наявність авторського методу викладання (прийому, засобу, навчальної технології тощо), спрямованого на вирішення педагогічної ситуації, реалізацію індивідуального підходу до здобувачів освіти, у тому числі з інклюзивного навчання, для більш ефективного досягнення ними результатів, передбачених навчальною програмою, з методичним обґрунтуванням</p> <p>або</p> <p>упорядкування (оновлення, створення) навчального репертуару з дисципліни, яку викладає, для осучаснення змісту навчання з відповідним методичним обґрунтуванням</p> <p>або</p> <p>створення авторської постановки учнівської (студентської) вистави, балету, спрямованих на вирішення навчальних завдань з відповідним методичним обґрунтуванням</p> <p>та/або</p> <p>викладання, проведення не менше двох майстер-класів поза межами основного або за сумісництвом місця роботи викладача на місцевих, регіональних та/або міжнародних заходах в Україні та за її межами, у тому числі на запрошення закладів мистецької освіти</p> <p>або</p> <p>наявність освітньо-наукового, освітньо-творчого або наукового ступеня за спеціальністю, що відповідає дисципліні викладання, та/або вченого звання</p> <p>або</p> <p>наявність не менше трьох випускників, які</p>	<p>Так/Ні.</p> <p>Методичні засади та особистий внесок у методики викладання вказуються в пояснювальній записці (вступі, загальних положеннях) .</p> <p>Надаємо методичне обґрунтування прийому, засобу разом з витягом з протоколу засідання відділу тощо.</p> <p>Так/Ні</p> <p>Так. Програми майстер-класів.</p> <p>Так/Ні</p> <p>Так. Довідки.</p>
---	---

<p>у рік випуску вступили на навчання до мистецького ліцею, фахового мистецького коледжу (для випускників мистецьких шкіл та мистецьких ліцеїв) або до закладу вищої мистецької освіти (для мистецьких ліцеїв та фахових мистецьких коледжів) за спеціальністю, яка відповідає напряму здобутої початкової, профільної або фахової передвищої мистецької освіти;</p> <p>та/або</p> <p>наявність не менше трьох різних здобувачів освіти, які стали переможцями всеукраїнських або міжнародних учнівських/студентських виконавських конкурсів (теоретичних олімпіад), що проходять не менше ніж у два тури, один з яких є очним.</p>	<p>Так. Подяки та дипломи</p>
---	-------------------------------

Дата _____

Підпис викладача _____